

----Országos Tudományos Diákköri Konferencia----

Takács Gábor Árpád

Földrajz – Történelem és állampolgársági ismeretek szakos tanár hallgató

A földrajztanárok utazással, turizmussal erősített kompetenciáinak hatása a diákok földrajzi ismereteinek elsajátítására

Témavezető: Dr. habil Szabó Géza

PTE TTK Földrajz és Földtudományi Intézet

----Pécsi Tudományegyetem----

---Természettudományi Kar---

--Pécs, 2025--

Tartalomjegyzék

1.Bevezetés és célkitűzések	4
2.Irodalmi áttekintés	7
3.Módszerek	9
3.1. Félig strukturált interjú	9
3.2.Mintavétel helyei és időszaka	11
3.3.Diákok esetében vizsgált utazások	14
3.4.Tanárok esetében vizsgált utazások és oktatási módszerek	16
4.Eredmények.....	20
4.1. Diákok utazási statisztikái a felmért intézményekben.....	20
4.1.1. A diákok utazási formái	20
4.1.2. A diákok által meglátogatott országok	22
4.1.3. A tanulói létszámok évekre lebontva	27
4.1.4. A Határtalanul program	30
4.2. Tanárok utazási statisztikái a felmért intézményekben	37
4.2.1. A földrajztanárok által látogatott országok és kedvelt oktatási munkaformák.....	37
4.2.2. Földrajztanárok utazásai	40
5.Következtetések és javaslatok	42
5.1. A kutatás legfontosabb eredményeinek összegzése	42
5.1.1. Diákok utazásainak értékelése.....	42
5.1.2. A földrajztanárok utazásainak értékelése és területi mintázataik	44
5.1.3. Tanári tipológia	45
5.2. Hipotézisek és főbb kérdések igazolása	47
5.3. A kutatás gyakorlati és elméleti jelentősége	49
5.4. Oktatásmódszertani javaslatok az eredmények alapján	49
6.Irodalomjegyzék.....	51
7.Köszönetnyilvánítás	52
8.Mellékletek.....	53
1.Melléklet (Tanári mélyinterjú kérdéssor).....	53
2.Melléklet (Saját eredmények – OTDK dolgozat tételes összefoglalója)	56

Táblázat- és ábrajegyzék

1. ábra: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája	12
2. ábra: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája	12
3. ábra: PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium	12
4. ábra: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma	13
5. ábra: Leőwey Klára Gimnázium	13
6. ábra: Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium	13
7. ábra: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium.....	14
8. ábra: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola	14
9. ábra: A diákok által meglátogatott országok (Saját szerkesztés).....	15
10. ábra: Tanári utazások mintatérkép (Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanára által meglátogatott országok) (Saját szerkesztés).....	17
11. ábra: Diákok utazásformái (Saját szerkesztés)	22
12. ábra: Diákok által meglátogatott országok térképen (Saját szerkesztés)	26
13. ábra: Diákok által meglátogatott országok diagramon (Saját szerkesztés)	26
14. ábra: Utazásban részt vett tanulók száma évekre lebontva (Saját szerkesztés).....	27
1. táblázat: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma Határtalanul programban való részt vétele (2022).....	30
2. táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2021)	31
3. táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2023)	31
4. táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2024)	32
5. táblázat: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) Határtalanul programban való részt vétele (2021)	32
6. táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2021).....	33
7. táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája_Határtalanul programban való részt vétele (2022).....	33

8. táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája_Határtalanul programban való részt vétele (2023).....	34
9. táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2024).....	34
10. táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2021)	35
11. táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2022)	35
12. táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2023)	36
13. táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2024)	36
15. ábra: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnázium földrajztanárának utazásai.....	39
16. ábra: Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanárának utazásai	39
17. ábra: Leőwey Klára Gimnázium földrajztanárának utazásai	39
18. ábra: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium földrajztanárának utazásai.....	39
19. ábra: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) földrajztanárának utazásai.....	40
20. ábra: PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium földrajztanárának utazásai	40
21. ábra: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája földrajztanárának utazásai	40
22. ábra: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája földrajztanárának utazásai.....	40
23. ábra: Földrajztanárok által meglátogatott országok száma (db).....	41
24. ábra: Földrajztanárok utazásainak száma utazás típusa alapján (db)	41

1.Bevezetés és célkitűzések

Az utazás, üdülés, a turizmussal összefüggő tevékenységek az utóbbi időszakban egyrészt alapvető elvárássá váltak társadalmunkban, a kiegyensúlyozott élet feltételeként jelentek meg; másrészt pedig az ismeretszerzés, a tudásszerzés, az élményalapú tanulás hatékony segítőiként is megjelentek. Az utazás, üdülés során kapott sokféle benyomás, információ közül azok épülnek be tudásunkba, amelyekhez érdeklődésünk, szakmai tapasztalataink megfelelő fogódzókat adnak. Az utazás során nyerhető információk jelentős része földrajzi jellegű, a minket körülvevő világ jellemzőivel ismerttet meg bennünket. Ezek az új benyomások igen jó hatékonysággal épülhetnek be a földrajz tantárgyat oktatók tudás és élmény anyagába. A földrajz tanárok utazásaik során begyűjtött élményei és információi - véleményünk szerint – jó alapot jelentenek diákjaik földrajzi tudásának kiterjesztésére, az élmény alapú tanulás módszereinek alkalmazásával. Emellett a Határtalanul program is jelentős ismereteket tesz hozzá a diákok földrajzi és kulturális tudástárnak. Jövőendő tanárként alapvetően érdekel, hogy miként lehet a földrajzi tudást, az abban rejtőző szemléletmódot hatékonyabban átadni a tanulóknak világlátásuk bővítése és elmélyítése céljából. Ebben az új módszerek és a tanáraikban meglévő látens ismeretek feltárása új energiákat mozgósíthat.

A kutatás megalkotásának inspiráló tényezői között szerepelt a saját külföldi utazásaim folyamán szerzett hasznos és érdekes földrajzi ismeretek. Utazásaim folyamán mindig nyitott szemmel jártam a nagyvilágot, ahol akaratlanul is földrajzi ismeretekre tettem szert. Leendőbeli földrajztanárként mindig is érdekelt, hogy miként tudnám hasznosítani a későbbiekben a megszerzett tudást, képanyagot, emléktárgyakat és az átélt élményeket. Tanulmányaim folyamán számos földrajztanárral találkoztam, akik nagy hatást gyakoroltak a jövőbeli elképzeléseimre. Legmeghatározóbb benyomást egy egyetemi oktató tett számomra, aki négy féléven keresztül tartott regionális természetföldrajzot számomra, ahol minden órán az általa készített képekkel demonstrálta az aktuális területen fellelhető természetföldrajzi képződményt és számos emléket, élményt osztott meg a csoportunkkal. Ez olyan nyomokat hagyott bennem, ami miatt még ma is több érdekességet tudok kötni a tanult területekhez. Nagyon hasznosnak találom ennek a módszernek az alkalmazását a földrajz tanításában, hiszen az érdekességek és a vizuális bemutatás sokkal hatásosabb, mint a frontális oktatással, bemutatás nélkül elmagyarázott és tananyag. A tanulmányaim alatt több típusú földrajztanárral találkoztam, akiktől különböző módszereket láttam. Nagyon érdekesnek találom a módszertani különbségeket annak tükrében, hogy a földrajztanár mekkora tapasztalattal rendelkezik, mennyire motivált, mennyit látott a nagyvilágból és hogy milyen szerepet játszik a turizmus a földrajzoktatás hatékonyságában. Kutatásom megalkotásához nagy mértékben hozzájárultak a

fent leírt tényezők, amellyel a phd képzés keretén belül is szeretnék a továbbiakban foglalkozni, azt tovább folytatni és kibővíteni.

A tervezett kutatással egyrészt fel kívántuk mérni a Baranya vármegyei általános és középiskolai földrajztanárok személyes, utazási tapasztalatokkal megerősített mentális, vagy más néven kognitív térképeit az általuk bejárt földrajzi területekről. Másrészt fel kívántuk mérni ezen ismeretek érzékelhető hatásait diákjaik földrajzi ismereteinek formálásában. Ezen felül szerettünk volna átfogó képet kapni a Határtalanul program hatásáról a diákok szemszögéből és a program földrajz tantárgyban való alkalmazásáról. A nyert tapasztalatok alapján pedig javaslatok összeállítása az élmény alapú földrajzi oktatás módszertani fejlesztésére, illetve a Határtalanul program hatásvizsgálata volt a célunk.

A kutatásom közel egy év munkája. 2024 januárjában kerestem fel témavezetőmet, Dr. habil Szabó Géza egyetemi oktatót, aki a Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar Földrajz és Földtudományi Intézet Turizmus Tanszékének tanszékvezetője. A sikeres felkérés után kezdődhetett az érdemi munka. Az általam vázolt kutatási terv kiegészítése és korrigálása után a mélyinterjú kérdéssorának megalkotása következett. Rengeteg finomítás és korrigálás után a véglegesnek gondolt verzióval májusban készültem el (ámbár a végleges verzió az első interjú után készült el¹). A júniusi hónapban megalkottam a potenciális iskolák rangsorát és ebből választottam ki 8 intézményt². A kapcsolatfelvétel az iskolákkal és a kutatás engedélyének megkérése 2024 szeptember első és második hetében történt minden egyes intézményben. Miután megkaptam az engedélyeket és felvettem a kapcsolatot a földrajztanárokkal, akikkel ismertettem a kutatás lényegét, készségesen álltak a segítségemre. A kutatás ismertetése és felhasználása alatt nem említem a földrajztanárok neveit az adatvédelmi szabályok végett. Itt kezdődött a lényegi munka, a mélyinterjúztatás és az adatfeldolgozás, majd pedig a dolgozat megalkotása.³ Az adatgyűjtést és annak a feldolgozását 2024 november utolsó hetében fejeztem be. Ezzel párhuzamosan folyamatosan dolgoztam a dolgozatomon, ami így december elején el is készült.

¹ 1. számú melléklet

² A kiválasztott intézményeket részletesen a '3.2.Mintavétel helyei és időszaka' című módszertani fejezetben jelenítem meg.

³ A mintavétel és a mélyinterjúztatás időszakát részletesebben a '3.2.Mintavétel helyei és időszaka' című módszertani fejezetben tárgyalom.

A kutatásomban két hipotézist állítottam fel és mellettük több fontos kérdésre is kerestem a választ.

Hipotéziseim:

1. A tanárok és a diákok számára bővülő lehetőségek nyílnak az utazási tapasztalatok megszerzésére a hivatalos rendszereken keresztül.
2. A földrajztanárok utazási és turisztikai tapasztalatai bővítik a tantárgyi kompetenciákat, és ezek hasznosulnak a pedagógiai munkájukban.

Főbb kérdéseim:

- Hatásos-e az élmény alapú tanítás?
- Befolyásolja-e az élmény alapú oktatás a diákok érdeklődését a földrajz iránt?
- Mit láttak a földrajztanárok a nagyvilágból?
- Mit láttak a diákok a nagyvilágból hivatalos kereteken belül?
- Milyen módszereket használnak a földrajztanárok?

A hipotéziseimre és a kérdéseimre választ remélve kezdtem bele a kutatásomba, amit az eredmények című fejezetben fejtek ki bővebben.

Szándékomban áll a kutatásom eredményének publikálása, mellyel a célom, hogy a nyert tapasztalatok alapján javaslatokat állítsak össze az élmény alapú földrajzi oktatás módszertani fejlesztésére földrajz tanárok és oktatók számára munkájuk segítésére, ezzel is erősítve az általános és középiskolai földrajz oktatást. Emellett a Határtalanul program hatásvizsgálata után ösztönözném publikációm keretében az oktatási intézményeket a nyitott látásmódra és a program lehetőségeinek megragadására.

2. Szakirodalmi áttekintés

Az elmúlt évtizedek során a nemzetközi diák- és tanármobilitás, valamint az utazások és oktatási tapasztalatok szerepe egyre jelentősebbé vált az oktatás minőségének fejlesztésében. Az ilyen mobilitási programok nemcsak a tanulók tudásának szélesítésében játszanak központi szerepet, hanem a személyes fejlődésük, kulturális érzékenységük és társadalmi készségeik fejlesztésében is. A külföldi élmények által szerzett tudás és tapasztalat nemcsak egyéni, hanem közösségi szinten is értékes. Jelen tanulmány az oktatási mobilitás hatásait és jelentőségét vizsgálja, különös tekintettel a diákok és tanárok szemszögéből, miközben elemzi az interkulturális kompetenciák fejlődését és az oktatási rendszerek közötti különbségekből adódó pedagógiai következményeket.

A diákok közötti nemzetközi mobilitás a modern oktatási rendszerek egyik alapvető elemévé vált. Számos kutatás igazolta, hogy a külföldi tanulmányutak pozitív hatással vannak a tanulók személyes és szakmai fejlődésére, nyelvi készségeik fejlesztésére, valamint interkulturális kompetenciáik növelésére (Cséfalvay Zoltán, 1990; Kitchin R., & Friendschuh S., 2018; Michalkó G. & Rátz T. & Keszegh R., 2016). Az ilyen tapasztalatok elősegítik a globális látásmód kialakulását, növelik a diákok önbizalmát és alkalmazkodóképességét, miközben új perspektívákat nyitnak meg a tudományos és kulturális területeken (László E. et al. 1993). Az interkulturális tapasztalatok hatékonyan erősítik a kulturális érzékenységet, fejlesztik a kommunikációs és együttműködési képességeket, és elősegítik a kreatív problémamegoldást. Az Európai Unió Erasmus+ programja példaértékű a mobilitás fontosságának és hatékonyságának bizonyításában, hiszen számos diák számára kínál lehetőséget nemzetközi tanulmányok folytatására.

A tanárok nemzetközi mobilitása szintén kiemelkedő szerepet tölt be az oktatás színvonalának növelésében. A külföldi tapasztalatok révén a pedagógusok új oktatási módszereket, pedagógiai eszközöket és technikákat sajátíthatnak el, amelyeket a helyi oktatási környezetben is alkalmazni tudnak (Makádi M. & Farkas B.P. & Farsang A., 2015; Schlachter G. & Teperics K., 2022). Ezen túlmenően a tanári mobilitás elősegíti a szakmai fejlődést és a nemzetközi együttműködést, amely tapasztalatcserére és innovatív ötletek átvételére ad lehetőséget. A tanárok külföldi tapasztalatai hozzájárulnak ahhoz, hogy mélyebben megértsék az iskolai kultúrák közötti különbségeket, és hatékonyan kezeljék az interkulturális oktatás kihívásait (Michalkó G. & Rátz T. & Keszegh R., 2016). Ezek a tapasztalatok végső soron az oktatási minőség általános emelkedéséhez vezetnek.

Az olyan programok, mint a Határtalanul kezdeményezés, kulcsfontosságúak a diákok és tanárok nemzetközi tapasztalatszerzésében. A Kárpát-medence magyar diákjai számára

szervezett utazások nemcsak a regionális identitás erősítéséhez járulnak hozzá, hanem a közösségi kapcsolatok építéséhez is. Ezek a programok egyaránt támogatják a tanulók kulturális tudásának bővítését és a tanárok számára az oktatási rendszerek közötti különbségek feltérképezését (Farsang A. et al., 2022). Az oktatási utazások egyik legnagyobb előnye, hogy támogatják az élményalapú tanulást. A terepmunka és a gyakorlati tapasztalatok lehetőséget adnak arra, hogy a diákok és tanárok a megszerzett tudást valós helyzetekben alkalmazzák. Különösen a földrajztanítás során kiemelkedő az ilyen tanulási módszerek szerepe, mivel a való életből származó tapasztalatok elősegítik a tudás elmélyítését és a problémamegoldó képességek fejlesztését (Makádi M. & Farkas B.P. & Horváth G., 2013; Schlachter G. & Teperics K., 2022). A nemzetközi mobilitás során felmerülő kulturális különbségek és az eltérő oktatási rendszerek kihívásokat jelentenek mind a diákok, mind a tanárok számára. Az interkulturális nevelés alapvető fontosságú ezen akadályok leküzdésében, hiszen segít fejleszteni az alkalmazkodóképességet és a különböző kultúrák értékeinek megértését (Cséfalvay Zoltán, 1990; Kitchin R., & Freundschuh S., 2018).

Az élménypedagógia kiemelkedően fontos a tanulási folyamatok megerősítésében. A személyes élmények és az aktív részvétel növelik a diákok motivációját, miközben hozzájárulnak az önismeret fejlődéséhez és a közösségi tanuláshoz (Makádi M. & Farkas B.P. & Farsang A., 2015; László E. et al., 1993). A külföldi tanulmányutak és a projektalapú oktatás különösen hatékonyak ezen a területen.

A földrajzórakon alkalmazott változatos munkaformák és módszerek jelentős hatással vannak a diákok eredményességére. A csoportmunka, a projektalapú tanulás és a digitális technológiák bevonása elősegíti a tanulók aktív részvételét és a tananyag jobb megértését. A terepi gyakorlatok különösen hatékonyak, mivel lehetőséget adnak a tanulónak, hogy a tananyag gyakorlati alkalmazását is megtapasztalják (Schlachter G. & Teperics K., 2022). A kognitív térképezés módszerei hatékonyan támogatják a tanulókat a térbeli tájékozódás fejlesztésében, valamint az elméleti és gyakorlati ismeretek összekapcsolásában. Ez a technika lehetővé teszi, hogy a diákok mentális és vizuális térképek segítségével rendszerezék a tanultakat, és új összefüggéseket fedezzenek fel. Az ilyen módszerek különösen hasznosak az élményalapú oktatásban, ahol a diákok aktívan részt vesznek az információk feldolgozásában (Cséfalvay Z. 1990; Kitchin R., & Freundschuh S., 2018; László E. et al, 1993).

3.Módszerek

A kutatásom témájának kigondolása, a hipotézisek felállítása és a legfontosabb kérdések megfogalmazását követően a kutatás menetének és módszertanának meghatározása következett. A kutatásom alapjául szolgáló legeredményesebb módszernek a félig strukturált (Salomão A., 2023) interjú bizonyult. Ezt követően meghatároztam a mintavételi helyeket, amik Baranya Vármegye székhelyén, Pécsen fellelhető általános- és középiskolák közül kerültek ki. Miután megtörtént a kapcsolatfelvétel és az engedélyezés folyamata az iskolák vezetőségeivel, elkezdődött a kapcsolatfelvétel a földrajztanárokkal. A kapcsolatfelvétel a kutatás ismertetésével és az időpontegyeztetéssel járt. Az utóbbi igen körülményesnek bizonyult, hiszen a tanárok magas óraszámából adódóan minimális időt tudtak szakítani a többszöri interjúkra. Minden találkozás félig strukturált interjúztatással járt, aminek időtartama változott. A teljes adatgyűjtés hónapokat vett igénybe és csak ezt követően történhetett meg az adatfeldolgozás folyamata. Miután minden adat a rendelkezésemre állt, megtörtént a hosszadalmas adatfeldolgozás és azok kiértékelése. Megtörtént a földrajztanárok tipizálása, a határtalanul program vizsgálatra, a hivatalos rendszerek kihasználásának értékelése és a tanárok kognitív feltérképezésének vizsgálata.

3.1. Félig strukturált interjú

A kutatás folyamán a félig strukturált interjú bizonyult a leghatékonyabbnak. A félig strukturált interjú olyan interjúformátum, amely ötvözi a strukturált és a nem strukturált interjúk jellemzőit. Ez azt jelenti, hogy az interjú során előre meghatározott kérdéseket használunk, de az interjúvezetőnek lehetősége van arra, hogy az interjú során rugalmasan, az interjúalany válaszai alapján új kérdéseket tegyen fel, és azokat az adott helyzethez igazítsa. Az előre megírt kérdéssort mellékletként tüntetem fel a munkámban.

Az interjú belső súlypontjai egyrészt a tanítási módszerekre, a tanár-diák kapcsolatok minőségére, másrészt a földrajztanárok személyes utazásaira, az ott szerzett markáns emlékekre és a módszertani ráhatásokra tértek ki. Ezek mellett a kérdéssorban megjelentek általános kérdések is, amivel felmérhettem az interjúalany életpályáját, vizsgáltam a hivatalos keretek között szervezett külföldi utakat és a Határtalanul program hatásait.

Az adatgyűjtés alatt kitértem az iskolák szervezett keretek között lebonyolított külföldi útjaira is. Ezek között szerepeltek a testvériskolai kapcsolatok, határon túli programok, tanulmányi kirándulások, külföldi tanulmányutak és minden, amivel a tanárok és a diákok

átlépték országhatárunkat. Szignifikáns különbségek jelentek meg az általános iskolák és a középiskolák között, már az adatgyűjtés alatt is jól elkülöníthető volt az életkorból adódó lehetőségek számának változása. Ezen adatok felkutatása nem bizonyult könnyűnek, mivel nem minden interjúalany volt tisztában minden egyes külföldi úttal az egész iskolára levetítve. Számos esetben az iskolák titkárságának, igazgatóságának és más szaktanárok, osztályfőnökök segítségét kellett igénybe vennem. Ez újabb nehézségeket eredményezett, hiszen újfent időpontegyeztetéssel és számos levélváltással járt. Az adatgyűjtés kiterjedt a külföldi utak majdnem minden adatára. Ebbe tartozott a diákok létszáma, tanárok létszáma, meglátogatott terület, szervezés módja (kötött: pályázati forrás, kötetlen: saját forrás), útitervek, programok, utazás célja, majd végül annak érezhető hatása a diákokat tekintve. Fontos kiemelni, hogy az utóbb említett adatot a tanárok által érzékelhető változást tudtam feltérképezni. Az adatgyűjtés egészen a 2020. év elejétől 2024. év végéig terjedt ki. Ez az időintervallum tökéletes volt számomra, hogy feltérképezsem a COVID-19-et követő időszakot, miként tértek vissza az iskolák a külföldi utakhoz és hogy bővül-e a lehetőségek száma az utazásokat tekintve.

Az általam választott módszer számos előnnyel járt, hiszen elég nagy teret engedett számomra az interjúk alatt. Előnyei közé tartozik a rugalmasság, hiszen a kérdések csupán iránymutatást szolgálnak. Lehetőséget ad a részletesebb információk gyűjtésére is, hiszen egy-egy kérdést mélyrehatóan tudtam feltenni az alapján, amilyen információkat kaptam az interjúpartneremtől. Folyamatos interaktivitás jellemezte ezeket a beszélgetéseket, hiszen információkat hívtak elő a múltból számomra, ami akár több 10 éve is történhetett (kizárólag a személyes utazásokat tekintve). A beszélgetések alatt személyre szabottan tudtam megközelíteni a mentális feltérképezést, hiszen minden földrajztanár más és más tapasztalatokkal, különböző célországokkal és összehasonlíthatatlan tapasztalatokkal gazdagodott élete folyamán. Igyekeztem minden fontos információra kitérni az interjúk folyamán, ami azt eredményezte, hogy egy-egy kérdést nagyobb mélységben tártunk fel, vagy segítő kérdésekkel elevenítettem fel az emlékeket az interjúalanyomnál. Minden beszélgetés sajátos volt, rengeteg információt osztottak meg interjúalanyaim kutatásomat segítve. Természetesen voltak különbségek, viszont mindenki segítőkész, közvetlen és alapos volt a beszélgetések folyamán. Rengeteg segítséget kaptam minden beszélgetőpartneremtől a további, általuk ismeretlen adatok begyűjtéséhez, kompetens személyek eléréséhez.

A számos előny mellett csekély számú hátrány is jellemzi a félig strukturált interjút (Salomão A., 2023). Hátrányként jelenik meg az időpont egyeztetése. Az interjúalanyaim nagyon magas óraszámokban dolgoznak, számos délutáni elfoglaltsággal kiegészítve. Kutatásom alatt végig ragaszkodtam a személyes adatgyűjtéshez, tehát minden egyes időpontot

személyesen kellett megvalósítani az iskolákban. A kapcsolatfelvétel alatt többször ütköztem problémába a kezdetekben, majd a további alkalmainál már kevésbé jelentett a problémát a kommunikáció. Miután megtörtént a sikeres időpont egyeztetés, jelentkezett a következő probléma, ami az interjúk időigényességében mutatkozott meg. A számos információ és a személyre szabott megközelítés miatt sokszor hosszadalmas volt az interjú alatt a kérdéssor végére érni, ezért sok esetben további alkalomra volt szükség. A vizsgált iskolákban személyesen történtek az interjúztatások, ebből kifolyólag sok esetben lyukas órában, ebédszünetben, vagy 0. órában tudtak időpontot ajánlani számomra. Ezeknek az időpontoknak korlátozott volt az ideje, tehát nem minden esetben tudtam megfelelő mennyiségű adatot gyűjteni. Ez további találkozásokat eredményezett. Miután végeztem az adatgyűjtéssel és megfelelő mennyiségű információ állt a rendelkezésemre, megmutatkozott egy újabb hátrány, mégpedig a bonyolultabb adatfeldolgozás. Ez abból adódott, hogy a személyre szabott megközelítés, a kérdések különböző mélységű vizsgálata és a különböző részletességű válaszok igen különböző adathalmazt eredményeztek az interjúalanyaimnál. Ezen adatok szintetizálása és a lényeges információk leszűrése hosszadalmas adatfeldolgozást eredményezett. A kutatás folyamán a félig strukturált interjú bizonyult a leghatékonyabbnak.

3.2.Mintavétel helyei és időszaka

A vizsgált területem a Baranya vármegye székhelye, Pécs városa. A kapcsolatfelvétel után az interjúztatás és az adatgyűjtés egyszerre történt az adatfeldolgozással, párhuzamosan folyt egymás mellett. A kapcsolatfelvétel kezdete 2024 szeptember első hetében kezdődött és az utolsó találkozások még 2024 novemberében is zajlottak. Az adatfeldolgozás folyamatos volt, hiszen egy-egy interjú után az adatmennyiség adott volt. A dolgozat anyaggyűjtése 2024 novemberének utolsó hetében zárult le. Összesen 8 iskolát vizsgáltam kutatásomban, általános- és középiskolákat. Az iskolákat nem csupán az alapján jelöltem ki, hogy általános- vagy középiskola-e, hanem oktatási struktúrákban, modellben és számos egyéb dologban is különböznek egymástól. Szerepel köztük egyetemi gyakorló iskola, egyházi, önkormányzati és állami fenntartású, kéttannyelvű oktatási rendszerű (angol, német, horvát, francia), négy- és hatosztályos gimnázium, hagyományos általános iskola, Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevő iskola és iskolaközpont (rendelkezik általános iskolával és gimnáziummal) is. A vizsgált iskolák a következők:

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája

Egyetemi gyakorló általános iskola

Cím: 7624 Pécs, Alkotmány utca 38.

1. ábra: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája
(gyak1.pte.hu)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája

Egyetemi gyakorló általános iskola

Cím: 7624 Pécs, Őz utca 2.

2. ábra: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája
(univpecs.com)

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium

Egyetemi gyakorló gimnázium

Cím: 7633 Pécs, Dr. Veress Endre u. 15.

3. ábra: PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium
(univpecs.com)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma

Egyházi fenntartású iskola, négy- és hatosztályos gimnázium

Cím: 7621 Pécs, Széchenyi tér 11.

4. ábra: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma
(crlng.hu)

Leőwey Klára Gimnázium

Állami fenntartású iskola, négyosztályos gimnázium, Arany János Tehetséggondozó Program, kéttannyelvű képzés – francia

Cím: 7621 Pécs, Szent István tér 8-10.

5. ábra: Leőwey Klára Gimnázium
(leoweypecs.hu)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium

Fenntartója a Magyarországi Németek Országos Önkormányzata, iskolaközpont (óvoda, általános iskola, gimnázium, kollégium), kéttannyelvű képzés – német

Cím: 7624 Pécs, Tiborc u. 28/1.

6. ábra: Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium
(zentrum.hu)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium

Fenntartója az Országos Horvát Önkormányzat, iskolaközpont (óvoda, általános iskola, gimnázium, kollégium), kéttannyelvű képzés – horvát

Cím: 7624 Pécs, Szigeti út 97.

7. ábra: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (krleza.hu)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma)

Állami fenntartású iskola, iskolaközpont (óvoda, általános iskola, gimnázium, kollégium), kéttannyelvű képzés – angol

Cím: 7632 Pécs, Apáczai Csere János körtér 1.

8. ábra: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (educentrum.hu)

3.3. Diákok esetében vizsgált utazások

A kutatásom ezen részénél kizárólag a hivatalos rendszereken keresztül lebonyolított külföldi utazásokat vizsgáltam. Ezek közé tartozott a testvériskolai kapcsolatok, a külföldi osztálykirándulások, a Határtalanul program, az Erasmus+ és minden egyéb külföldi utazást, amin a diákok az iskola keretein belül vehettek részt. Ez látható a 9. ábrán (9. ábra: A diákok által meglátogatott országok).

Ezen adatok feltérképezésével szándékoztam összefüggő képet kapni a diákok külföldi tapasztalataikról, a személyes megtapasztalás hatásáról, és hogy milyen hatással van a földrajzóra aktivitásra, az érdeklődés változásáról és az élmény alapú tanítás hatásáról. Ezeket a válaszokat az interjúalanyaim tapasztalataira tudtam alapozni. Ezt úgy tudtam felmérni, hogy

igyekeztem minél részletesebben felderíteni, hogy mit éreztek egy külföldi utazás után a diákokon.

Vizsgáltam a külföldi utak lehetőségeinek és kihasználásának mértékét 2020-tól 2024 végéig, azok számát és a résztvevő diákok és tanárok létszámát, az utazás programját, megvalósításának finanszírozási formáját (itt csupán a formáját (pályázat vagy egyéni finanszírozás) vizsgáltam, nem pedig az összegét), tartalmát, célját és időpontját. Minden egyes interjú kiértékelésénél térképet készítettem az itt megszerzett adatok alapján, jelölve a meglátogatott országokat. Vizsgáltam a legkedveltebb úticélokot, a programok kihasználásának mértékét és az évek alatt összesen kiutazott diákok létszámát.

9. ábra: A diákok által meglátogatott országok
(Saját szerkesztés)

Számos problémával is szembe kellett néznem ebben a témában. Ezek abból adódtak, hogy az interjúalanyaim nem vettek részt minden külföldi utazásban, ezáltal nem voltak adataik ezen utakról. A segítőkészségük ellenére sok problémás volt az iskolában megtalálni és felkeresni a kompetens személyeket, akik hasznos információval tudták segíteni a kutatásom. Ez újbóli kapcsolatfelvétellel, időpont egyeztetéssel és személyes találkozókkal járt. Nem minden esetben volt az iskolának összegyűjtött és rendszerezett információja a külföldi utakról, így sok esetben szaktanárokat kellett felkeresnem az iskolában, vagy éppen az iskola honlapját, vagy archívumát kellett kutatnom.

3.4. Tanárok esetében vizsgált utazások és oktatási módszerek

A földrajztanárok esetében nem csupán a hivatalos keretek között lebonyolított utazásokat vizsgáltam, mivel ezen adatok mennyisége csekély számot mutatott. Minden személyes utazás tárgyát képezte esetükben a kutatásnak, és így kaptunk átfogó képet. A saját utazások rengeteg adatot szolgáltatottak, sőt, döntő többségbe kerültek. Így a vizsgált utak a tanárok esetében a hivatalos keretek között lebonyolított utazások, mégpedig a testvériskolai kapcsolatok, külföldi osztálykirándulások, Határtalanul program, Erasmus+, illetve a személyes utazások voltak. Ezeket az adatok kerültek szemléltetésre a 10. ábrán (10. ábra: Tanári utazások mintatérkép).

Ezek az adatok voltak a kutatásom kiindulási alapjai. Remek képet kaptam arról, hogy merre jártak a nagyvilágban (10. ábra: Tanári utazások mintatérkép). Számos különbség mutatkozott az interjúztatások alatt, ami lehetőséget adott az utazások és a célországok számát tekintve egyfajta tipizálásra a földrajztanárok körében. Természetesen minden egyes beszélgetés után, akár csak a diákok esetében, alkottam egy térképet, amin jelöltem a célországokat (10. ábra: Tanári utazások mintatérkép).

Esetükben időtartamba nem volt megkötésem a vizsgálat folyamán, hiszen több esetben egy életpálya utazásait térképezhettem fel. Nagyon fontos volt minden egyes célország és az utazások száma, hiszen mindegyik úttal információkkal, érdekességekkel és tapasztalatokkal gazdagodtak egy-egy országgal kapcsolatban. Minden esetben felfedezhető volt egy preferált terület, amit többször látogattak meg életük folyamán, olykor érzelmi kötődést alakítottak ki a területtel kapcsolatban. Ezekről a területekről sokkal szívesebben beszéltek, az információ mennyisége is jócskán több volt, szívesebb és érdekesebb tapasztalatokat osztottak meg a területtel kapcsolatban. A félig strukturált interjú előnye itt is megmutatkozott, hiszen engedte az információözönben való mélyre hatolást, több időt tudtam ezzel a területtel foglalkozni a beszélgetés folyamán. A nehézséget az okozta, hogy amikor a kedvelt területhez értünk, hajlamosak voltak az interjúalanyaim eltérni a számomra lényeges információktól, így vissza kellett terelnem a beszélgetést az eredeti gondolatmenetre. Nyilvánvalóan ez több időt vett igénybe, ennek ellenére igen hasznos információkat osztottak meg velem. Az interjú kérdései részletesen kitértek a meglátogatott országokra, az utazás időpontjaira, a motiváció mivoltjára az utazással kapcsolatban, a látott és tapasztalt információk minőségére számukra, preferált területekre, a megszerzett élményekre, azok tanórán való megosztásra, az utazások hatására, illetve konkrét élményekre is⁴.

⁴ A kérdések megtalálhatóak az 1. számú mellékletben.

10. ábra: Tanári utazások mintatérkép
(Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanára által meglátogatott országok)
(Saját szerkesztés)

A tanárok esetében az utazások mellett vizsgáltam az általános információkat és diákokkal való kapcsolatukat is. Az általános információk körébe tartozott például a végzettségük (szakpár), a pályán töltött idő, az oktatási szint (általános- vagy középiskola), illetve a tanított diákok létszáma (a földrajzot tekintve). A diákokkal való kapcsolatuknál vizsgáltam a tanár elfogadását a diákok körében, mennyire szeretik a földrajztanárukat. Ezt a tanár önkéntes bevallása alapján tudtam megállapítani. Kérdés szólt a diákok érdeklődéséről a földrajz iránt, a diákok kérdésfeltevéseikről, a feltett kérdések minőségéről, illetve a kevésbé érdeklődő diákok érdeklődésnek felkeltési módszereiről. A kérdőív alapján kérdeztem az utazási élmények megosztásáról is, avagy a diákok erről beszámolnak-e és ha nem, hogyan ösztönzi erre a tanár. Igyekeztem feltérképezni a tanárok jövőbeli terveit a földrajz tanításában, kérdeztem a turizmus és a földrajzoktatás minőségi kapcsolatáról az interjúalanyaimat, azaz, hogy mennyire tartják fontosnak. Emellett kérdeztem beszélgetőpartnereimet a földrajz oktatásában fellelhető kihívásokról számukra, a külföldön szerzett tapasztalatok és élmények megosztásának fontosságáról, illetve azok integrálási módszereiről a földrajzoktatásba, az általuk ismert külföldi utazást biztosító programokról, lehetőségekről, annak kihasználásáról és értékeléséről. Az interjú végén lehetőséget biztosítottam más földrajztanárok számára jótanács,

javaslat és bevált módszer ajánlására⁵. Jelen esetben is egészen eltérő válaszokat hallottam, ami szintén alapot szolgáltatott a tipizálás megalkotására.

Az interjúk folyamán kiemelt szerepet biztosítottam a hivatalos rendszereken belüli programoknak. A legfőbb kérdések a Határtalanul programról szóltak, de mellette minden egyéb hivatalos külföldi útról szót ejtettünk (külföldi osztálykirándulások és továbbképzések, Erasmus+, testvériskolai kapcsolatok). Nagyon fontos megemlíteni, hogy a Határtalanul programmal kapcsolatban csak a COVID-19 után elnyert pályázatokról beszéltünk, azaz 2020-2024 közötti időszakot vizsgáltam. Kérdéseket tettem fel a határtalanul programmal kapcsolatban a részvételről, a tényszerű adatokról (időpont, célterület, diákok létszáma, kísérőtanárok létszáma, a program útiterve, meglátogatott intézmények és emlékművek). Információt gyűjtöttem a szaktanár által megtapasztalt élményekről, a programban való részvétel értékeléséről és előnyeiről, annak fontosságáról, illetve a megszerzett tapasztalatok tanórai beépítésének módszereiről. Kérdeztem véleményüket a diákokkal kapcsolatban is, azaz, hogy a diákok hogyan élték meg a programot, hogyan érezték magukat az utazás során, milyen tapasztalatokkal bővültek a résztvevő diákok és hogy milyen különbséget velt felfedezni a résztvevő és a nem résztvevő diákok tudásában, érdeklődésében és interaktivitásában a program után a földrajzórakon. Kértem beszélgetőpartnereimet, hogy értékeljék, milyen mértékben befolyásolta a program a diákok földrajzi tudásának bővítését⁶. Sajnos nem minden beszélgetés alatt tudtam ebben a témában releváns információt nyerni, mivel sok földrajztanár egyáltalán nem vett részt Határtalanul programban és így nem tudtak teljes mértékben hasznos információt szolgáltatni. Ezen eseteknél csak az érzékelhető hatást tudtam kideríteni, minden más információt máshonnan kellett megszereznem. Újabb kapcsolatfelvételre, időpontegyeztetésre és találkozásokra volt szükség az információk megszerzéséhez. Sok esetben az iskolában nem tudtak releváns információkkal szolgálni, így az iskolai archívumokból és az iskola honlapján fellelhető beszámolókból tudtam információt szerezni.

A Határtalanul program mellett vizsgáltam az egyéb hivatalos utazásokat is, ami újfent körülményesnek bizonyult. A legegyszerűbb adatgyűjtés az Erasmus+ program esetében volt, amiben összesen egy iskola vett részt és az interjúalanyom is pontos információkkal tudott szolgálni, mivel az ő szervezésében volt lebonyolítva az iskolában. Ennél bonyolultabb volt a külföldre irányuló osztálykirándulások és a testvériskolai cserediákprogram esetében az információgyűjtés. Mivel az eddig felsorolt esetek mind hivatalos programok voltak, szintén csupán 2020-ig gyűjtöttem a releváns adatokat, ámbár a nehézség abból adódott, hogy szintén

⁵ A kérdések megtalálhatóak az 1. számú mellékletben.

⁶ A kérdések megtalálhatóak az 1. számú mellékletben.

további személyeket kellett felkeresnem az adatok begyűjtésére. A testvériskolai kapcsolatokat minden intézményben nyelvszakos szaktanárhoz tartoznak, így minden adatot más személyektől kellett megszerezni. Az osztálykirándulások is további kapcsolatfelvételt igényeltek, hiszen minden osztályfőnököt fel kellett keresnem. Nem minden osztályfőnök tudott releváns információval szolgálni számomra, ami további kapcsolatfelvételhez vezetett a diákság körében, aki a kirándulás beszámolóját készítette. Szerencsére legtöbb esetben ebben tudtak segítséget nyújtani a földrajztanárok.

A kérdőívem, ami alapján dolgoztam kiterjedt az oktatási módszerekre is. Vizsgálatom egyik legfontosabb pontja, ami a tipizálás alapját is képezte, az az oktatási módszerek és annak sokszínű használata. Az interjú alatt többször is rákérdeztem az oktatási módszerekre, amiket használnak az interjúalanyaim a földrajz tanítása közben a részletesebb információnyerés érdekében. Legfőbb kérdésem önkéntes bevalláson alapul, még hozzá a tanórán alkalmazott módszerek számának és fajtájának megjelenéséről. Feltételezésem alapját képezte, hogy az alkalmazott módszerek és az utazások száma között összefüggés található, amit az interjú többször és minden esetben igazolt. Kérdést tettem fel a módszerek használatáról, az utazási élmények megosztására alkalmazott technikáról, a legkedveltebb, legtöbbet és legkevesebbet alkalmazott módszerről. Információt gyűjtöttem a személyes utazási tapasztalatok megosztásának lényegességéről, és az erre alkalmazott módszerről. Feltérképeztem, hogy ezekre a módszertani változatosságokra milyen visszajelzéseket kapnak a szaktanárok a diákoktól és ez mennyiben befolyásolja a tanórai aktivitásukat, érdeklődésüket és hogy miként befolyásolja a földrajz tantárgyhoz való hozzáállásukat. Kérdeztem a diákok továbbtanulásáról földrajzzal kapcsolatban, viszont itt nem minden esetben tudtak releváns információval szolgálni számomra⁷.

⁷ A kérdések megtalálhatóak az 1. számú mellékletben.

4.Eredmények

A következő fejezet a kutatásom eredményeit hivatott bemutatni. A kutatás folyamán mind a diákok, mind a tanárok esetében érdekes területi mintázatok alakultak ki a meglátogatott országokat tekintve. A mintavételi helyek mennyisége is elegendőnek bizonyult, hiszen az általam várt eredményeket remekül megmutatta. A 8 intézmény és a 8 földrajztanáron kívül számos beszélgetést és interjút kellett lebonyolítanom, honlapokat és archívumokat kellett felkutatnom a releváns információk megszerzése érdekében. A célzott mintavétel eredményes volt, hiszen több nézőpontba és életútba nyertem ezáltal betekintést. Szándékomban állt a különböző korosztály és iskolatípus sajátosságába is betekintést nyerni, és bizton állíthatom, hogy sikeres volt. Módszertanilag is remekül konstatálta a kutatásom a várt eredményt, amit a következőkben fogok bemutatni.

4.1. Diákok utazási statisztikái a felmért intézményekben

A kutatásom ezen részénél a nyert adatok kizárólag a hivatalos rendszereken keresztül lebonyolított külföldi utazások – testvériskolai kapcsolatok, a külföldi osztálykirándulások, a Határtalanul program, az Erasmus+ és minden egyéb külföldi utazás, amin a diákok az iskola keretén belül vettek részt – alapján demonstrálom. Az adatokat több szempont alapján csoportosítottam. Kategóriáim megmutatkoznak a diákok utazási formái, a meglátogatott országok, a tanulói létszámok évekre lebontva és a Határtalanul program hatásvizsgálata részekkel a következőkben. Fontos meg egyszer megemlítenem, hogy a 8 intézményben vizsgált időszak 2020 januárjától 2024 decemberéig terjed ki. Ez az időszak alatt összesen 1073 diák jutott el valamilyen hivatalos rendszeren keresztül külföldre.

4.1.1. A diákok utazási formái

A 11. ábrán szereplő diagramon ábrázolom az első adathalmazomat, mégpedig, hogy az 1073 diák milyen formában jutott el külföldre (11. ábra: Diákok utazásformái). Az ábra bemutatja a százalékos eloszlást az öt feltüntetett kategórián belül.

A diákok legnagyobb százalékban (54%) a Határtalanul program keretén belül jutottak el külföldre. Ez összesen 576 főt takar. 2020 óta 5 intézmény nyerte el a pályázatot, mégpedig az általános iskolai résszel is rendelkező Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma (2022: 73 fő), Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (2021: 47 fő, 2023: 38 fő, 2024: 32 fő), Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) (2021: 42 fő), PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája (2021: 43 fő, 2022: 41 fő, 2023: 35 fő, 2024: 52 fő) és a PTE GYÁIG Deák Ferenc

Általános Iskolája (2021: 50 fő, 2022: 36 fő, 2023: 52 fő, 2024: 35 fő). A határtalanul program célországai a körülöttünk elhelyezkedő szomszédos államok voltak, Szlovákia, Szlovénia, Horvátország, Szerbia és Románia.

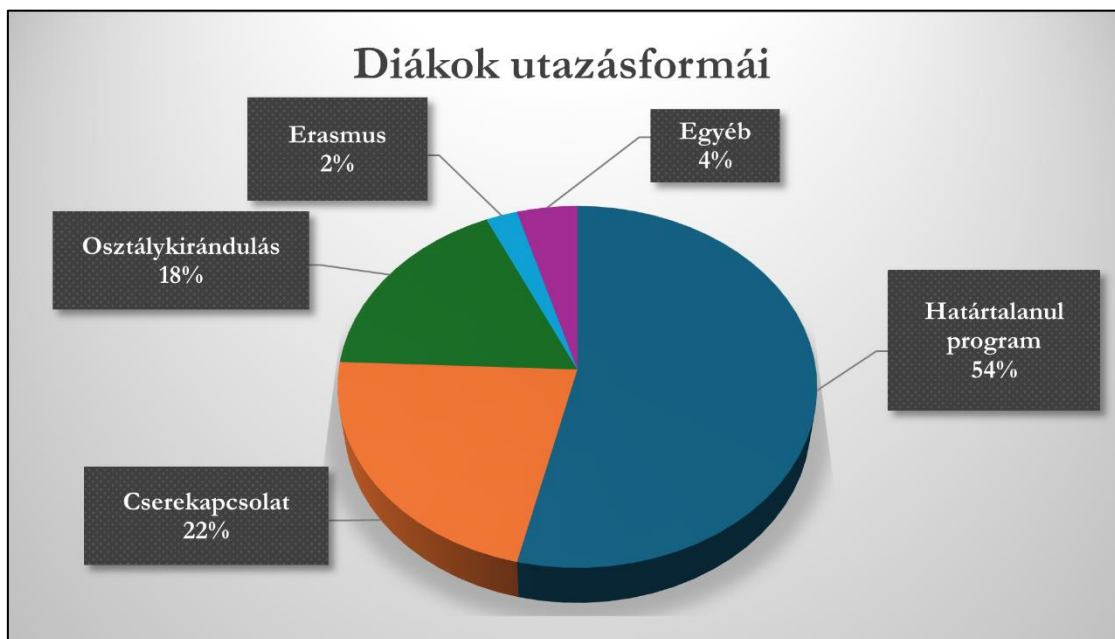
A második helyen a százalékos eloszlásban (22%) a testvériskolai kapcsolatok, a cserediák program szerepel. Az általam vizsgált időszakban 236 diák vett részt a programban 6 intézményből. A résztvevő iskolák gimnáziumok, vagy gimnáziummal is rendelkező intézmények, mégpedig a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma (2024. Németország: 35 fő), a Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium (2022. Ausztria: 13 fő, 2023. Olaszország: 16 fő), Leőwey Klára Gimnázium (2022. Franciaország: 29 fő, 2022. Németország: 18 fő, 2024. Németország: 34 fő), Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (2023. Horvátország: 40 fő, 2024. Horvátország: 20 fő), Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) (2023. Franciaország: 6 fő) és a PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium (2022. Németország: 25 fő).

A harmadik helyet a százalékos eloszlásban (18%) az osztálykirándulás kategória érte el, ami összesen 188 főt takar. 2020 óta 3 intézmény diákjai vehettek részt külföldi osztálykiránduláson, mégpedig a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma (2024. Olaszország: 32 fő, 2024. Horvátország: 38 fő, 2024. Románia: 34 fő), a Leőwey Klára Gimnázium (2024. Franciaország: 30 fő, 2024. Csehország: 32 fő) és a Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium (2022. Horvátország: 22 fő) diákjai.

A negyedik helyen (2%) az Erasmus+ program szerepel. Ebben a kategóriában csupán egy iskola vett részt, a Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) összesen 25 diákkal. A program keretében számos utazáson vehetett részt pár diák, aki megfelelt a program kritériumainak. Az utazások a következők voltak évre, célországra és főre lebontva: 2020. Spanyolország: 5 fő, 2022. Portugália: 4 fő, 2022. Lengyelország: 8 fő, 2023. Belgium: 4 fő, 2023. Észtország: 4 fő). Az iskola a vizsgált időszak előtt is rendszeresen részt vett a programban és annak elődjében (Comenius) is. Számos diákot juttatott külföldi tapasztalathoz.

Az ötödik kategóriát az egyéb (5%) címmel tüntettem fel. Itt szerepelnek azok az utazások, amelyek hivatalos rendszereken keresztül történtek, de nagyobb kategóriába nem sorolhatók. 2 intézményből 48 diák utazott ebben a kategóriában. Az egyik ilyen utazást a Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium bonyolította le, ami egy külföldi pályázatból lett megvalósítva. 15 diák utazott kísérőtanárokkal Németországba 2024. tavaszán tanulmányi kirándulásra. A másik utazást a Leőwey Klára Gimnázium bonyolította le saját

forrásból. 33 diák utazott kísérőtanárokkal az Egyesült Királyságba 2024. augusztus utolsó hetében tanulmányi kirándulásra.

11. ábra: Diákok utazásformái
(Saját szerkesztés)

4.1.2. A diákok által meglátogatott országok

A 12. ábra térképe és 13. ábra diagramja bemutatja a diákok utazásai alatt meglátogatott célországokat, amelyek rendszerezésre kerültek a meglátogatott diákok száma alapján csökkenő sorrendben (12. ábra: Diákok által meglátogatott országok térképen, 13. ábra: Diákok által meglátogatott országok diagramon).

A 12. ábrán látható térképen és a 13. ábrán feltüntetett diagramon 16 ország szerepel, ahova a diákok hivatalos rendszereken keresztül juthattak el (12. ábra: Diákok által meglátogatott országok térképen, 13. ábra: Diákok által meglátogatott országok diagramon). Ezek a hivatalos rendszerek kerültek megtárgyalásra az előző alfejezetben (4.1.1. A diákok utazási formái). A diagramon feltüntetésre kerültek a célországok, amelyek mellett szerepelnek főben megadva a meglátogató diákok száma. A diagramon összesen 1143 fő szerepel annak ellenére, hogy a kutatásban 1073 diákról van információnk. Ez azért lehetséges, mivel volt olyan utazás, ahol a diákok két országot is meglátogattak egyetlen utazás alatt. Ez összesen 70 főt jelent.

A következőkben bemutatom, mely iskolákból, melyik évben érkeztek az adott diákok.

Románia: (399 fő)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 43 fő (2021)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 50 fő (2021)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 73 fő (2022)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 41 fő (2022)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 36 fő (2022)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 35 fő (2023)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 52 fő (2023)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 34 fő (2024)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 35 fő (2024)

Horvátország: (237 fő)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 47 fő (2021)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 22 fő (2022)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 78 fő (2023)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 32 fő (2024)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 38 fő (2024)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 20 fő (2024)

Németország: (112 fő)

Leőwey Klára Gimnázium – 18 fő (2022)

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium – 25 fő (2022)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 35 fő (2024)

Leőwey Klára Gimnázium – 34 fő (2024)

Szerbia: (90 fő)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 38 fő (2023)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 52 fő (2024)

Franciaország: (65 fő)

Leőwey Klára Gimnázium – 29 fő (2022)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 6 fő (2023)

Leőwey Klára Gimnázium – 30 fő (2024)

Olaszország: (48 fő)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 16 fő (2023)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 32 fő (2024)

Szlovákia: (42 fő)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 42 fő (2021)

Egyesült Királyság: (33 fő)

Leőwey Klára Gimnázium – 33 fő (2024)

Csehország: (32 fő)

Leőwey Klára Gimnázium – 32 fő (2024)

Szlovénia: (32 fő)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 32 fő (2024)

Lengyelország: (23 fő)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 8 fő (2022)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 15 fő (2024)

Ausztria: (13 fő)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 13 fő (2022)

Spanyolország: (5 fő)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 5 fő (2020)

Belgium: (4 fő)

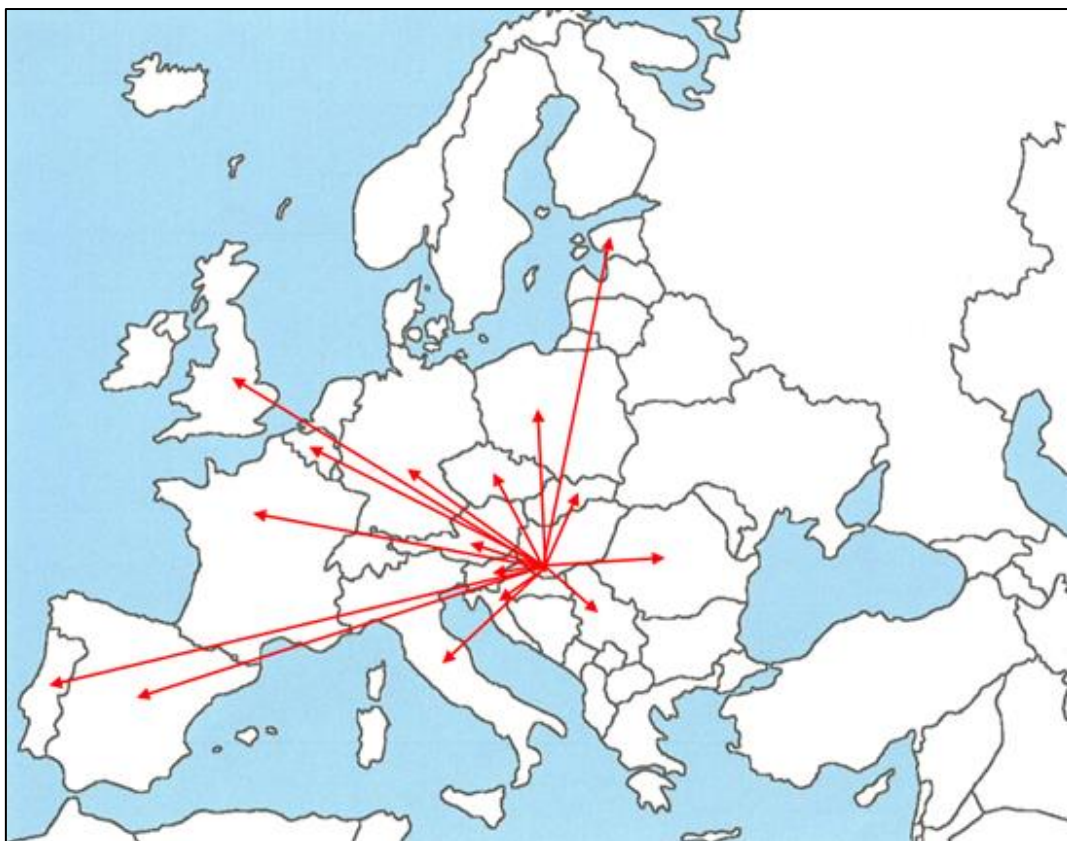
Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (2023)

Észtország: (4 fő)

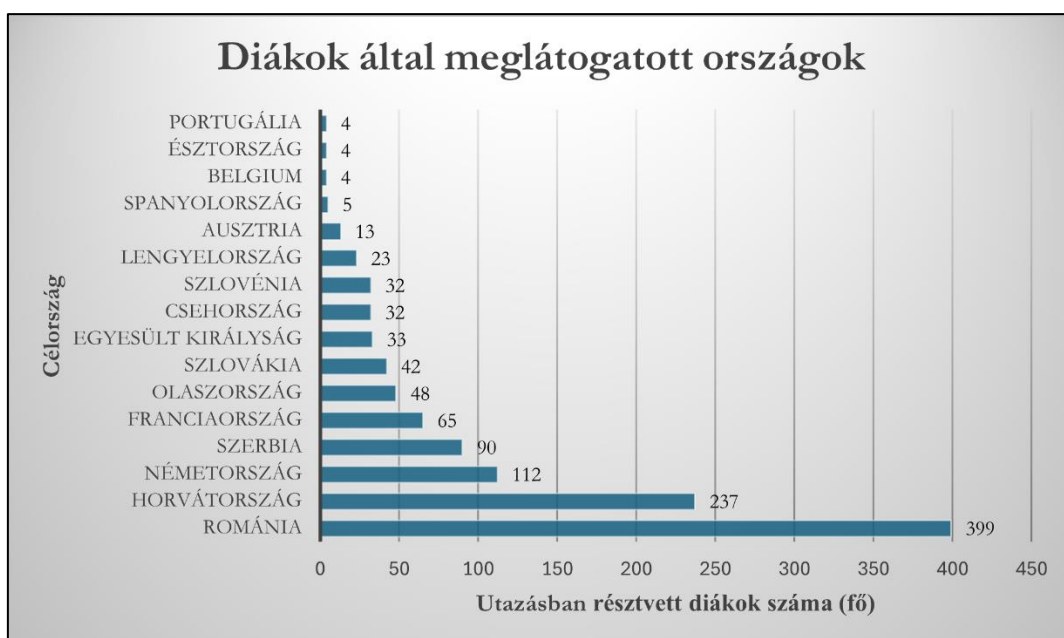
Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (2023)

Portugália: (4 fő)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (2022)

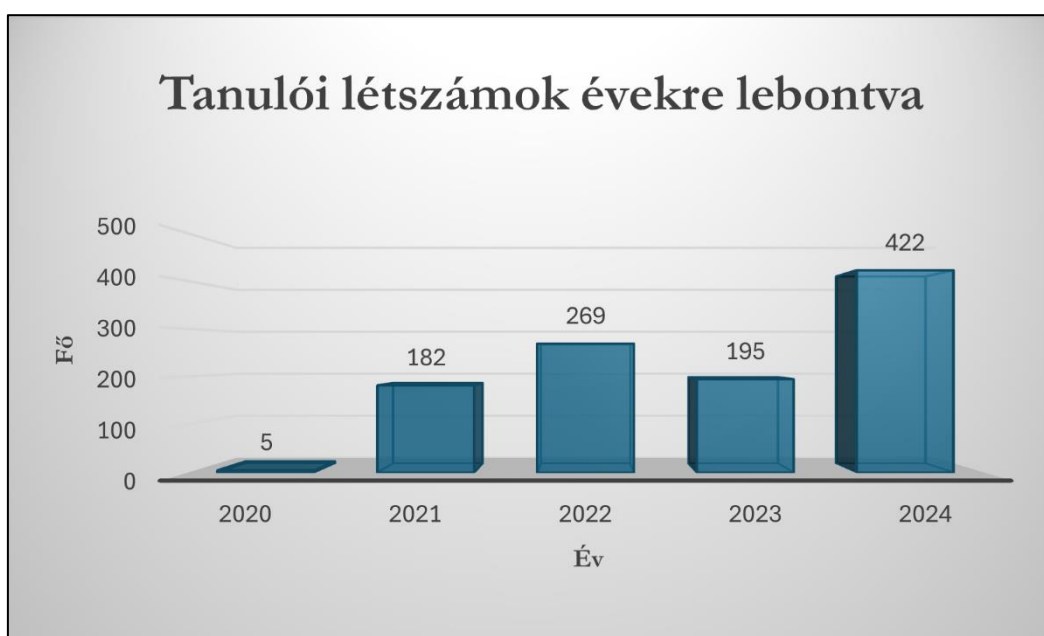
12. ábra: Diákok által meglátogatott országok térképen
(Saját szerkesztés)

13. ábra: Diákok által meglátogatott országok diagramon
(Saját szerkesztés)

4.1.3. A tanulói létszámok évekre lebontva

A 14. ábrán szereplő diagram segítségével mutatom be a diákok számát évekre lebontva, akik részt vettek hivatalos rendszereken keresztül történő utazásban 2020. január és 2024. december között a 8 intézményt tekintve (14. ábra: Utazásban részt vett tanulók száma évekre lebontva). A diagramon látható az 1073 tanuló, aki részt vett hivatalos rendszereken keresztül történő utazásban. Az ábrán jól megfigyelhető a COVID-19 világjárvány utáni fokozatos talpra állása a turizmusnak, illetve a 2023-as visszaesés is. Ez azt jelenti, hogy elkezdett javulni a turisták száma a világjárványt követően, majd jött egy újabb visszaesés. Ezt követően újból javuló tendenciát mutatnak a turisztikai mutatók.

14. ábra: Utazásban részt vett tanulók száma évekre lebontva
(Saját szerkesztés)

A következőkben bemutatom intézményi szinten, évekre lebontva az utazó tanulók létszámát. A 2023-as és 2024-es évnél megfigyelhető létszámtöbblet (70 fő) abból adódik, hogy a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium által lebonyolított Határtalanul programnak 2 célországa volt, így az országot meglátogató diákok mutatója nagyobb, mint az utazásban tényleges részt vett diákok létszáma.

2020: (5 fő)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 5 fő (Spanyolország)

2021: (182 fő)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 47 fő (Horvátország)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 42 fő (Szlovákia)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 43 fő (Románia)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 50 fő (Románia)

2022: (269 fő)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 73 fő (Románia)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 22 fő (Horvátország)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 13 fő (Ausztria)

Leőwey Klára Gimnázium – 18 fő (Németország)

Leőwey Klára Gimnázium – 29 fő (Franciaország)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 8 fő (Lengyelország)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (Portugália)

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium – 25 fő (Németország)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 41 fő (Románia)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 36 fő (Románia)

2023: (195 fő)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 16 fő (Olaszország)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 78 fő (Horvátország)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 38 fő (Szerbia)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 6 fő (Franciaország)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (Belgium)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) – 4 fő (Észtország)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 35 fő (Románia)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 52 fő (Románia)

2024: (422 fő)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 32 fő (Olaszország)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 34 fő (Románia)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 35 fő (Németország)

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma – 38 fő (Horvátország)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium – 15 fő (Lengyelország)

Leőwey Klára Gimnázium – 30 fő (Franciaország)

Leőwey Klára Gimnázium – 32 fő (Csehország)

Leőwey Klára Gimnázium – 33 fő (Egyesült Királyság)

Leőwey Klára Gimnázium – 34 fő (Németország)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 52 fő (Horvátország)

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium – 32 fő (Szlovénia)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája – 52 fő (Szerbia)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája – 35 fő (Románia)

4.1.4. A Határtalanul program

A következőkben ismertetem a diákok legnagyobb arányú (54%), hivatalos keretek közötti utazásainak fajtáját, a Határtalanul programot. A kutatásban részt vett 1073 diákból 576 fő utazott a Határtalanul program keretein belül és a 8 vizsgált intézményből 5 vett részt a programban. Minden iskolában a program vizsgálatánál figyelembe vettem az utazás időpontját, az utazás létszámát (diák + kísérőtanár), a célországot és az utazás programját. Próbáltam felmérni a földrajztanárok tapasztalatait a diákokkal kapcsolatban, hogy a program miként módosítja a diákok földrajzi tudásbázisát, megfigyelhető-e az érdeklődés mértékének emelkedése és az aktivitás intenzitásának módosulása az utazást követően. A következőkben ezeket az eredményeket és adatokat kívánom részletesen ismertetni.

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma

Az utazás időpontja:	2022.06.10-15.
Az utazás célországa:	Románia (Erdély)
Az utazáson részt vett diákok:	73 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	5 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs - Bors – Nagyvárad – Bánffyhunyad – Magyarlóna 2.nap: Kolozsvár – Torda – Tordai hasadék – Korond – Farkaslaka – Tusnádfürdő 3.nap: Gyergyószentmiklós – Békás szoros – Gyilkos-tó – Tusnádfürdő 4.nap: Gyimesbükk – Csíksomlyó – Csíkszereda – Tusnádfürdő 5.nap: Sepsiszentgyörgy – Szászhermány – Nagyszeben 6.nap: Vajdahunyad -Déva – Pécs

1.táblázat: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma Határtalanul programban való részt vétele

Az utazás után tapasztalt változások (földrajztanár által tapasztalt):

„Mindenképpen pozitívnak gondolom ezt a programot, hiszen sok diáknak nincs lehetősége a családjával külföldre utazni. Sokan most jártak először külföldön és rengeteg élménnyel jöttek haza, persze azok a diákok is, akik már utaztak külföldre. Miután hazatértek a diákok, markáns különbséget véltem felfedezni az érdeklődésükben pozitív irányba és sokkal jobban figyeltek. Rengeteg kérdést tettek fel számomra is arról, amit láttak és lelkesen meséltek a látottakat,

sokan még a képeket is mutogatták. Annak ellenére, hogy az utazás inkább történelmi szemszögből közelítette meg a látottakat, markáns különbséget véltem felfedezni a földrajzi tudásukban is. Véleményem szerint, ez egy remek program, és minden iskolának pályáznia kellene, minden tanulónak meg kellene tapasztalnia ezt az élményt.”

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium

Az utazás időpontja:	2021.09.03-06.
Az utazás célországa:	Horvátország
Az utazáson részt vett diákok:	47 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Csúza 2.nap: Erdőd – Vukovár – Szentlászló – Zágráb 3.nap: Crikvenica – Abbázia 4.nap: Varasd – Csáktornya

2.táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2021)

Az utazás időpontja:	2023.06.07-12.
Az utazás célországa:	Szerbia és Horvátország
Az utazáson részt vett diákok:	38 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	5 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Hercegszántó – Hajdújárás – Szabadka – Palics – Kishegyes 2.nap: Vukovar – Eszék – Várdaróc – Czúza 3.nap: Zágráb – Selce 4.nap: Fiume – Crikvenica 5.nap: Lovran – Abbázia 6.nap: Zágráb – Csáktornya – Varasd – Pécs

3.táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2023)

Az utazás időpontja:	2024.06.03-06.
Az utazás célországa:	Szlovénia és Horvátország
Az utazáson részt vett diákok:	32 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	3 fő

Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Csáktornya – Varasd – Selce 2.nap: Tersatto – Fiume – Abbázia – Lovran 3.nap: Zágráb – Ptuj – Bajánsenye 4.nap: Muravidék – Örvidék – Lendva – Pécs
---	--

4.táblázat: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium Határtalanul programban való részt vétele (2024)

Az utazás után tapasztalt változások (földrajztanár által tapasztalt):

„Nem gondolom, hogy bármiben is módosította volna a diákok földrajzi tudását vagy érdeklődését. Az iskola profiljából adódóan remek lehetőség megismerni a horvát területeket, viszont a történelmi szemmel való megvizsgálása a területeknek teljesen elterelte a figyelmet a földrajzról. Miután hazaértek a diákok, kezdeti lelkesedést tapasztaltam, ámbar ez gyorsan alábbhagyott. Összességében ez egy jó program, csak földrajzosabbnak kellene lennie.”

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma)

Az utazás időpontja:	2021. 10. 04-08.
Az utazás célországa:	Szlovákia
Az utazáson részt vett diákok:	42 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	3 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Szklabonya – Csesztve – Rimaszombat 2.nap: Eperjes – Lőcse – Rozsnyó – Szádelői-völgy – Gombaszögi-cseppkőbarlang 3.nap: Krasznahorkaváralja – Betlér – Késmárk 4.nap: Kassa – Pécs

5.táblázat: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) Határtalanul programban való részt vétele (2021)

Az utazás után tapasztalt változások (földrajztanár által tapasztalt):

„Teljes mértékben hasznosnak tartom a programot. Nagyon jó lehetőség a diákok számára, hogy ingyen eljuthassanak az országhatáron kívülre. A mai világba a nyelvtudás és a külföldi tapasztalat mindenképpen előnyt jelent az életben való boldogulásban. A kiválasztott célország történelmi emlékei mellett hangsúlyt fektettünk a földrajzi látnivalókra is, amit később remekül

be tudtunk építeni a diákok tudástárába. Egy ilyen külföldi utazásnál a diákok érdeklődése mindig nagyobb lesz, ez így történt a Határtalanul program esetében is. Mindenképpen pozitívnak találom ezt a programot!”

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája

Az utazás időpontja:	2021.09.06-10.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	43 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Arad – Marosillye 2.nap: Vajdahunyad – Nagyszeben – Medgyes 3.nap: Fehéregyháza – Székelyudvarhely – Farkaslaka 4.nap: Gyilkos-tó – Békás-szoros – Korond – Tordai sóbánya – Torda-hasadék 5.nap: Kolozsvár – Nagyszalonta – Pécs

6.táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2021)

Az utazás időpontja:	2022.04.25-29.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	41 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Arad – Marosillye – Vajdahunyad – Déva 2.nap: Nagyszeben – Medgyes – Székelyudvarhely 3.nap: Gyilkos-tó – Békás-szoros – Székelyudvarhely 4.nap: Tordai-hasadék – Tordai sóbánya – Torockó 5.nap: Torda – Kolozsvár – Nagyvárad – Pécs

7.táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2022)

Az utazás időpontja:	2023.05.29.-06.02.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	35 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Arad – Vajdahunyad 2.nap: Déva – Keresd – Segesvár – Farkaslaka 3.nap: Gyergyóalfalu – Békás-szoros – Gyilkos-tó - Székelyudvarhely 4.nap: Korond – Szováta – Kolozsvár – Tordai-hasadék 5.nap: Torockó – Pécs

8.táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2023)

Az utazás időpontja:	2024.04.29-05.03.
Az utazás célországa:	Szerbia
Az utazáson részt vett diákok:	52 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	6 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Szabadka – Palics – Tóthfalú 2.nap: Zenta – Óbecse – Beodra – Aracs – Törökbecse - Tóthfalú 3.nap: Nándorfehérvár – Zimony – Székelykeve 4.nap: Galambóc – Vaskapú-szoros - Székelykeve 5.nap: Szendrő – Pétervárad – Újvidék – Pécs

9.táblázat: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2024)

Az utazás után tapasztalt változások (földrajztanár által tapasztalt):

„Iskolánkban a Határtalanul program keretében mindig az osztályfőnökök és pár kísérő tanár vesz részt az utazáson. Párszor volt szerencsém nekem is utazni a program keretében a diákokkal, és ott láttam meg igazándiból, hogy a diákoknak mennyire is fontos az, hogy lássák előben is, amiről tanulnak. A szervezésnél mindig ügyelünk arra, hogy a történelem, a földrajz, a népismeret és a kultúra egyenlő mértékben jelenjen meg az utazás alatt. A gyerekek a túrák közben is és a hazaérkezés után is rettentően érdeklődőek voltak a terület után. Volt olyan, amikor az utazás előtt megkértek arra, hogy tartsak beszámolót arról, hogy mit is fognak látni.

A látottakat mindig projektnap keretén belül ismertettük az iskola többi tanulójával is, hogy egy kicsit mindenki részese lehessen az élménynek. Remekül be tudjuk építeni a látottakat és tapasztaltakat. Nagyon hasznos ez a program, remélem még jó sokáig élvezhetjük.”

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája

Az utazás időpontja:	2021.09.24-28.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	50 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Nagyvárad – Kőrösfő 2.nap: Kolozsvár – Tordai sóbánya – Tordai-hasadék 3.nap: Torockó – Nagyenyed – Gyulafehérvár 4.nap: Vajdahunyd – Piski – Déva 5.nap: Marosillye – Máriaradna – Arad – Pécs

10. táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2021)

Az utazás időpontja:	2022.05.30.-06.03.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	36 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Máriaradna – Solymos – Marosillye – Csernakeresztúr 2.nap: Déva – Vajdahunyd – Demsus 3.nap: Feredőgyógy – Gyulafehérvár – Nagyenyed – Magyarigen – Torockó 4.nap: Tordai-hasadék – Tordai sóbánya – Kolozsvár 5.nap: Kőrösfő – Nagyvárad -Pécs

11.táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2022)

Az utazás időpontja:	2023.05.29-06.02.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	52 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	4 fő

Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Nagyvárad – Király-hágó – Körösfő – Kalotaszentkirály 2.nap: Kolozsvár – Tordai sóbánya – Tordai hasadék – Torockó 3.nap: Torockószentgyörgy – Nagyenyed – Gyulafehérvár – Déva 4.nap: Vajdahunyad – Piski – Feredőgyógy – Déva 5.nap: Arad – Pécs
---	--

12.táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2023)

Az utazás időpontja:	2024.05.27-31.
Az utazás célországa:	Románia
Az utazáson részt vett diákok:	35 fő
Az utazáson részt vett kísérőtanárok:	3 fő
Az utazás programjában érintett helyszínek:	1.nap: Pécs – Arad – Déva 2.nap: Vajdahunyad – Nagyszeben – Alsócsernát 3.nap: Törösvár – Brassó – Sepsikőröspatak – Alsócsernát 4.nap: Kézdivásárhely – Szent Anna-tó – Csíksomlyó - Farkaslak 5.nap: Angyalfalva – Segesvár – Pécs

13.táblázat: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája Határtalanul programban való részt vétele (2024)

Az utazás után tapasztalt változások (földrajztanár által tapasztalt):

„Iskolánkban a diákok nagyon szeretik ezt a programot. Rengeteg élménnyel és tudással szottak haza térni, amit mindig kamatoztatunk is egy-egy projektnap keretében. Az utazás alatt a történelem általában mindig túlsúlyba kerül, de ügyelünk a földrajzi tényezők ismertetésére is. Miután a diákok hazatérnek, mindig élménybeszámoló órát tartunk (van, amikor többet is), ahol átbeszéljük, hogy miket is láttak. Minden esetben be szoktam építeni a tananyagba a tapasztaltakat, amit nagy érdeklődés és magasfokú aktivitás kísér. Szorgalmi feladat gyanánt nagyon sokan szoktak utána prezentációt is tartani saját képekből, videókból, amikből nyilván a földrajzos rész kidomborítását kérem. Amit várok földrajztanárként a programtól, annak teljesen megfelel.”

4.2. Tanárok utazási statisztikái a felmért intézményekben

A szaktanárok esetében nem csupán a hivatalos keretek között lebonyolított utazásokat (Határtalanul program, osztálykirándulások, testvériskolai kapcsolatok, Erasmus+, stb.) vizsgáltam, hanem figyelembe vettem a magánutazásokat is az átfogó kép megalkotása végett. Az interjúk folyamán felmértem a földrajztanárok által meglátogatott országokat, az általuk használt oktatásmódszertani munkaformákat, illetve a diákokról is több kérdést tettem fel számukra. A kutatás folyamán csupán a célországokat vizsgáltam, nem pedig az ugyanabba történő célországba irányuló utazások számát.

4.2.1. A földrajztanárok által látogatott országok és kedvelt oktatási munkaformák

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma (15. ábra)

Meglátogatott országok: 12 db

Ausztria, Csehország, Egyesült Királyság, Egyiptom, Franciaország, Görögország, Horvátország, Lengyelország, Olaszország, Románia, Szerbia, Törökország

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése röviden, páros munka, megbeszélés vitán keresztül, csoportmunka

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium (16. ábra)

Meglátogatott országok: 22 db

Ausztria, Bulgária, Csehország, Egyesült Királyság, Finnország, Gibraltár, Görögország, Horvátország, Izland, Lengyelország, Luxemburg, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése, saját élmények képi bemutatása, aktuális tananyagnál való saját képi szemléltetés, projektmunka, csoportmunka, páros munka, kevés frontális oktatás

Leőwey Klára Gimnázium (17. ábra)

Meglátogatott országok: 16 db

Albánia, Ausztria, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Csehország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Luxemburg, Németország, Spanyolország, Svájc, Szerbia, Szlovákia, Törökország

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése röviden, páros munka, megbeszélés vitán keresztül, frontális oktatás

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium (18. ábra)

Meglátogatott országok: 8 db

Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Horvátország, Németország, Olaszország, Spanyolország, Szerbia, Szlovénia

Használt oktatási munkaformák: Frontális oktatás, videó és képi szemléltetés (nem saját forrás), csoportmunka

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) (19. ábra)

Meglátogatott országok: 31 db

Albánia, Ausztria, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Egyesült Királyság, Észak-Macedónia, Észtország, Fehéroroszország, Finnország, Franciaország, Hollandia, Horvátország, Koszovó, Lengyelország, Lettország, Luxemburg, Montenegró, Németország, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Törökország, Ukrajna

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése, saját élmények képi bemutatása, aktuális tananyagnál való saját képi szemléltetés, projektmunka, csoportmunka, páros munka, vita

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium (20. ábra)

Meglátogatott országok: 26 db

Albánia, Ausztria, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Csehország, Egyesült Királyság, Észak-Macedónia, Franciaország, Görögország, Hollandia, Horvátország, Koszovó, Lengyelország, Luxemburg, Monaco, Montenegró, Németország, Olaszország, Románia, Spanyolország, Svájc, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Ukrajna

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése, saját élmények képi bemutatása, aktuális tananyagnál való saját képi szemléltetés, projektmunka, vita

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája (21. ábra)

Meglátogatott országok: 20 db

Albánia, Ausztria, Belgium, Bosznia-Hercegovina, Bulgária, Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Horvátország, Írország, Koszovó, Németország, Olaszország, Románia, Svájc, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, Törökország, Ukrajna

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése, saját élmények képi bemutatása, aktuális tananyagnál való saját képi szemléltetés, projektmunka, csoportmunka, páros munka, kevés frontális oktatás

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája (22. ábra)

Meglátogatott országok: 13 db

Albánia, Ausztria, Bosznia-Hercegovina, Egyesült Királyság, Franciaország, Görögország, Horvátország, Marokkó, Montenegró, Olaszország, Spanyolország, Szerbia, Szlovénia

Használt oktatási munkaformák: Saját élmények elmesélése röviden, páros munka, megbeszélés vitán keresztül, frontális oktatás

15. ábra: Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnázium földrajztanárának utazásai

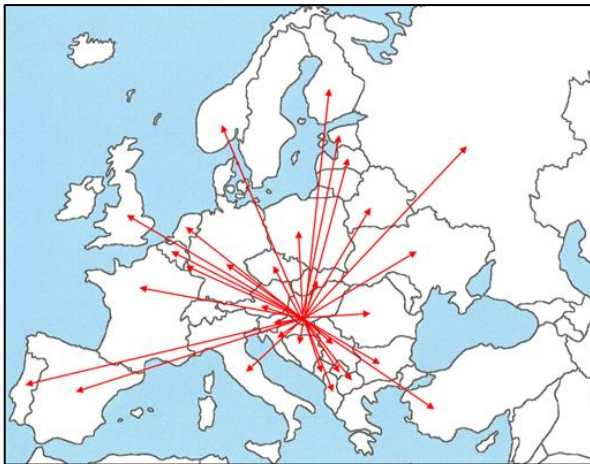
16. ábra: Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanárának utazásai

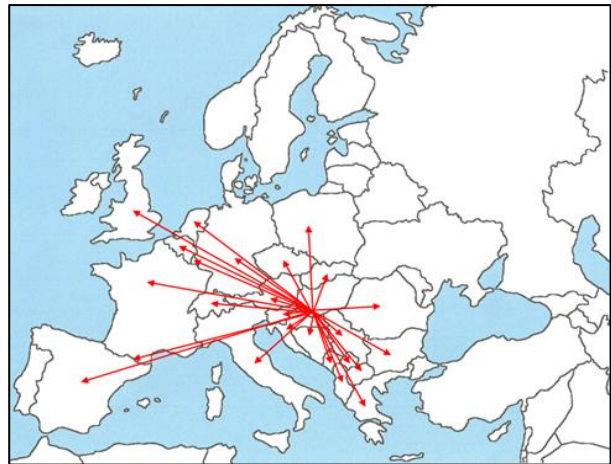
17. ábra: Leőwey Klára Gimnázium földrajztanárának utazásai

18. ábra: Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium földrajztanárának utazásai

19. ábra: Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) földrajztanárának utazásai

20. ábra: PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium földrajztanárának utazásai

21. ábra: PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája földrajztanárának utazásai

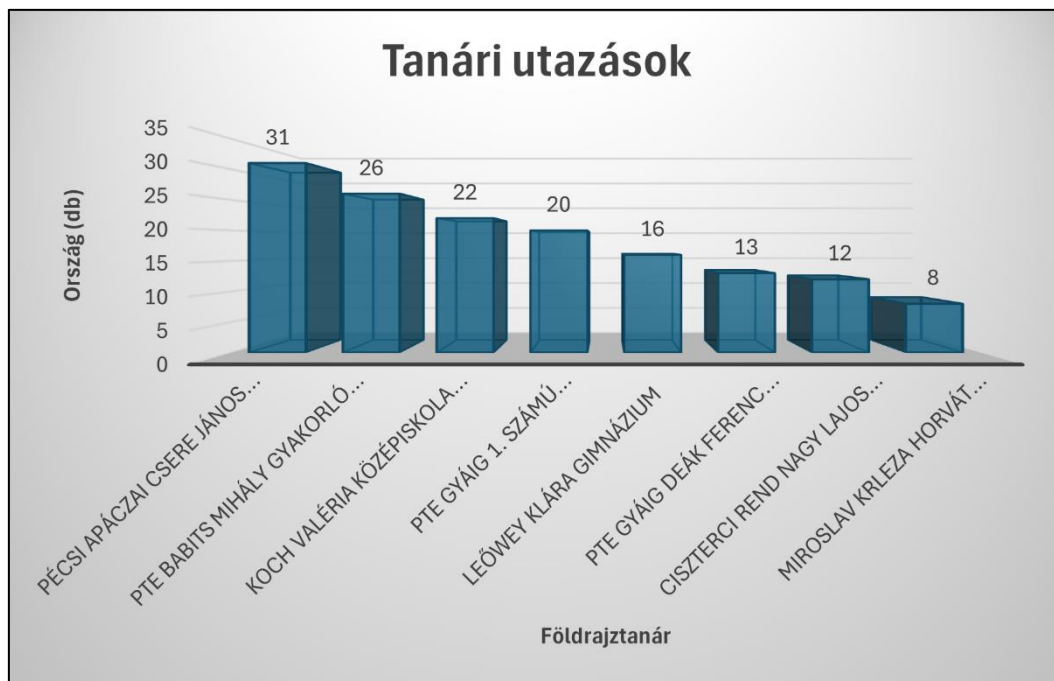

22. ábra: PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája földrajztanárának utazásai

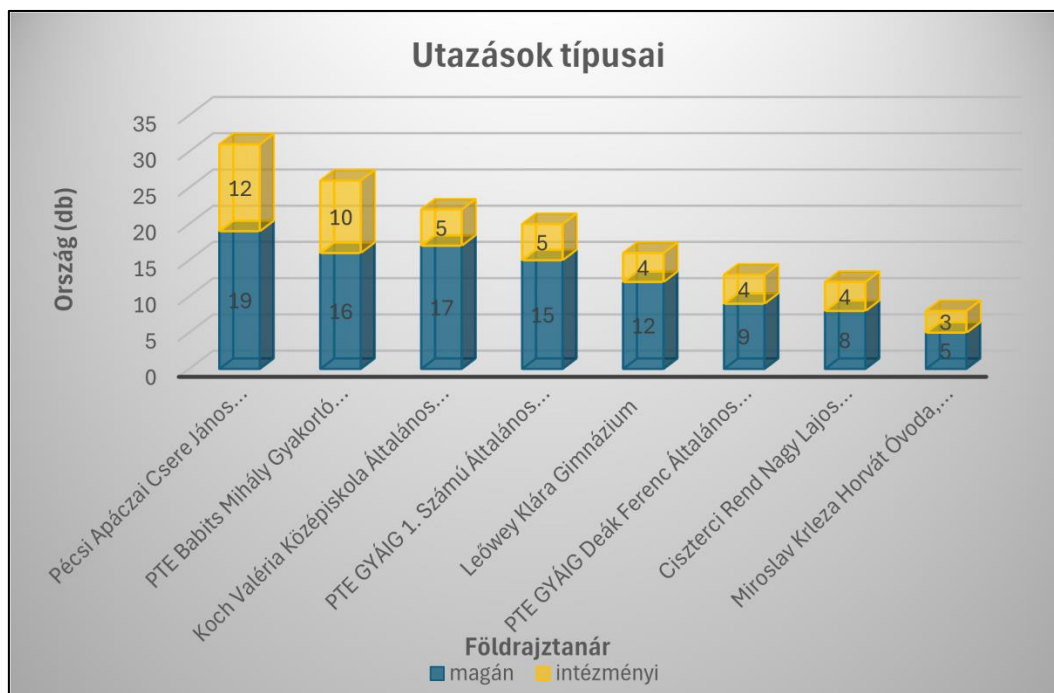
4.2.2. Földrajztanárok utazásai

A 23. és a 24. ábrákon szereplő diagramokkal szemléltetem a földrajztanárok utazásait csökkenő sorrendben (23. ábra) és az utazásik típusait (24. ábra). A diagramokon a földrajztanárok iskolái láthatóak. Leolvasható az 23. ábra diagramján az összes utazás, az alatta elhelyezkedő 24. ábra diagramján pedig, hogy az összes útból mennyi volt hivatalos rendszeren keresztül lebonyolított, és mennyi volt magán utazás. Ezek alapján látható, hogy a Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) földrajztanára 31 meglátogatott országból 19 magán és 12 hivatalos, a PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium földrajztanára 26 meglátogatott országból 16 magán és 10 hivatalos, a Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanára

22 meglátogatott országából 17 magán és 5 hivatalos, a PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája földrajztanára 20 meglátogatott országából 15 magán és 5 hivatalos, a Leőwey Klára Gimnázium földrajztanára 16 meglátogatott országából 12 magán és 4 hivatalos, a PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája földrajztanára 13 meglátogatott országából 9 magán és 4 hivatalos, a Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnáziuma földrajztanára 12 meglátogatott országából 8 magán és 4 hivatalos és a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium földrajztanára 8 meglátogatott országából 5 magán és 3 hivatalos utazás volt.

23. ábra: Földrajztanárok által meglátogatott országok száma (db)

24. ábra: Földrajztanárok utazásainak száma utazás típusa alapján (db)

5.Következtetések és javaslatok

A következő bekezdésekben a kutatásom eredményességét fogom ismertetni. Adatok és eredmények tekintetében teljes mértékben sikeres kutatást mutathatok be. Az adatok megfelelő mennyisége és minősége révén minden kérdésemre megkaptam a választ, hipotéziseim igazolódtak.

5.1. A kutatás legfontosabb eredményeinek összegzése

A következőkben értékelem a diákok és a tanárok utazásairól gyűjtött adatokat, összevetem a tanárok esetében az utazások számát az órán használt módszertani repertoárral, és végül bemutatom az eredmények alapján létrehozott három tanári kategóriát.

5.1.1. Diákok utazásainak értékelése

A diákok esetében kizárólag a hivatalos rendszereken keresztül lebonyolított külföldi utazások – testvériskolai kapcsolatok, a külföldi osztálykirándulások, a Határtalanul program, az Erasmus+ és minden egyéb külföldi utazás, amin a diákok az iskola keretén belül vettek részt – alapján végeztem a kutatásom. A vizsgált időszak (2020. januárjától – 2024. decemberéig) 8 intézményéből, 1073 diák vizsgálata (földrajztanári állítások alapján) után számos összefüggést tudtam felállítani.

Az első fejezetnél a diákok esetében (4.1.1. A diákok utazási formái) az utazásformákat, avagy a hivatalos rendszerek közötti százalékos eloszlást vizsgáltam meg (11. ábra: Diákok utazásformái). Kiderült, hogy legnagyobb mértékben (54%) a Határtalanul program keretében jutottak el a diákok külföldre. Ez a program a legtöbb esetben ingyenes (állami finanszírozás) a diákok számára és nagyobb létszámmal gazdálkodik. Általában 4-5 napos kirándulásról beszélhetünk a Magyarországgal szomszédos államok területén, megismerve annak földrajzát, történelmét, néprajzát és kultúráját. A vizsgált 8 intézmény közül 5 élt a pályázat adta lehetőségekkel. Ez a program mára csak általános iskolásoknak szól, de korábban gimnáziumok is pályázhattak. A második helyet (22%) a testvériskolai cserekapcsolatok kategória érte el, amit 6 intézmény használt ki az évek folyamán. Időtartama változó ezen utazásoknak, többnyire 1 hétről beszélhetünk. Finanszírozása változó, többnyire minimális anyagi ráfordítást igényel a diákok részéről. A program általános elvárása a nyelvtudás, hiszen a külföldi testvériskolát látogatják meg a diákok, ahol elvárt az idegen nyelven való kommunikáció. A harmadik helyet (18%) a külföldi osztálykirándulások kapták, ahol 3 intézmény diákjai szolgáltatották a létszámot. A finanszírozás minden esetben a diákokat terheli a program folyamán és nem igényel

nyelvtudást. Itt a cél csupán a világlátás és a közös élményszerzés. A negyedik helyen (2%) az Erasmus+ program áll, amit egy intézmény használt ki. Finanszírozása pályázati úton történik, minimális anyagi ráfordítást igényel a diákok részéről. Remek lehetőség megismerni más kultúrákat, embereket, országokat. Minden esetben nyelvtudást igényel, hasonló lebonyolítással rendelkezik, mint a cserediák program. Végül az utolsó kategória (5%) az egyéb kategóriába nem sorolható utazások, ami a kutatást tekintve egy külföldi pályázatból, és egy diákok által finanszírozott tanulmányútból állt, 2 intézmény részvételével. Ezek az utazások egytől egyig pozitív hatással vannak a diákokra, hiszen a nyelv fejlesztése, a nyitott látásmód kialakítása és a befogadó attitűd alakulása történik ezeken az utazásokon. Más, mint a mindennapokban megszokott, és rengeteg tartós élménnyel és tapasztalattal térnek haza a diákok, így az érdeklődésük mértéke is növekszik ezáltal.

A második fejezetben (4.1.2. A diákok által meglátogatott országok) adataiból kiderült, hogy a felmért diákok összesen 16 országba jutottak el, ami mind Európában található (12. ábra: Diákok által meglátogatott országok térképen, 13. ábra: Diákok által meglátogatott országok diagramon). 1073 diákból összesen 70-en jártak két országba is a Határtalanul programnak köszönhetően. Az adatokból kiderül, hogy legtöbbször a szomszédos Romániába jutottak el, ezután a második helyen a szomszédos Horvátország jelenik meg. A harmadik helyet a távolabbi Németország, majd a negyedik helyen a szomszédos Szerbia szerepel a tanulói létszámokat tekintve. A négy ország közül három (Románia, Horvátország és Szerbia) többségében a határtalanul programnak köszönheti a nagyobb létszámot, ám Horvátországhoz nagy mértékben hozzá járul a cserediák program is. A további létszámalakulás látható a fejezetben (4.1.2. A diákok által meglátogatott országok) részletesen tárgyalva.

A következő fejezetben (4.1.3. A tanulói létszámok évekre lebontva) kirajzolódik a 8 intézmény 5 éves vizsgált időtartama alatt történő létszámváltozás (növekedés) a COVID-19 világjárvány után egészen mostanáig. A fejezetben szereplő diagramon (14. ábra: Utazásban részt vett tanulók száma évekre lebontva) remekül kirajzolódik, hogyan változik meg a létszám a 2020. évben történt utazásokon részt vett 5 főről, a 2024. évben történt utazásokon részt vett 422 főre. Ez a növekedés egyedül a 2023-as évben nincs jelen, ahol kevesebb utazó jut el külföldre. A COVID-19 után a turizmusban történt egy úgynevezett visszapattanás, ami egy olyan folyamat, amelyben a turizmus szektor gyors növekedést mutat egy visszaesés vagy válság után. A világjárvány miatt történő szankcionálás nagy mértékben érintette a turizmust, ami a mai napig nem tudott teljes mértékben talpra állni. A 2023-as évi mutatók is egy visszaesést mutatnak, fő okai a gazdasági, geopolitikai, és környezeti tényezőkre vezethetők vissza. Ez csak pillanatnyi megtorpanás volt, hiszen a 2024-es év szintén a visszapattanás éve

lett a legmagasabb értékekkel. Tehát összességében növekedik az évek folyamán az utazáson részt vett tanulók létszáma és újra nyitnak az iskolák a korlátozások feloldását követően a külföldi utazások felé, ami azt eredményezi, hogy kezd az oktatásban is minden visszatérni a COVID-19 kitörése előtti évekhez.

Végül a diákok által legnagyobb mértékben igénybe vett programot vizsgáltam meg, a Határtalanul programot (4.1.4. A Határtalanul program). A program jellemzését megtettem az említett fejezetben is és ennek a fejezetnek az elején is (5.1.1. Diákok utazásainak értékelése). A program hatásosságát vizsgálva megállapítást nyert, hogy az 5 intézmény tanárai többségben pozitívan gondolnak vissza a programra (4 pozitív és 1 közömbös vélemény) és annak pozitív hatásait említették a diákokat tekintve. A kérdésekből kiderült (tanárok állításai alapján), hogy a diákok is hasznosnak és érdekesnek gondolják a programot. A szaktanárok is kedvelik a programot és remekül be tudják építeni a tananyagba az ott látott és tapasztaltakat, amiket a diákok is érdeklődéssel fogadnak.

5.1.2. A földrajztanárok utazásainak értékelése és területi mintázataik

A földrajztanárok esetében minden utazást vizsgáltam, hivatalos keretek között lebonyolított (Határtalanul program, osztálykirándulások, testvériskolai kapcsolatok, Erasmus+, stb.) és magánutazásokat is. A kutatás adataiból kiderül, hogy az egyes földrajztanárok merre jártak a világban, amiből különböző területi mintázatok alakultak. Megnéztem, milyen mértékben szerepelnek a hivatalos- és a magánutazások a földrajztanárok statisztikáiban. Az utazásokat tekintve a célországokat vizsgáltam (Hova jutott el?), nem pedig, hogy hányszor.

Területi mintázattokat tekintve több (4 db) desztináció súlypont került megállapításra. Ezek a 'Teljeskörű', a 'Mediterrán térség és Nyugat-Európa', 'Balkán térség és Nyugat-Európa' és a 'Szomszédos országok' és a mediterrán térség'. Ezek a kategóriák semmilyen összefüggést nem mutatnak az utazások száma és a desztináció fajtája között. Ezekbe a kategóriákba a következő intézmények földrajztanárai sorolhatóak utazásaikat tekintve:

Teljeskörű:

Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnázium földrajztanárának utazásai (15. ábra)

Koch Valéria Középiskola, Általános Iskola, Óvoda és Kollégium földrajztanárának utazásai (16. ábra)

Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma) földrajztanárának utazásai (19. ábra)

Mediterrán térség és Nyugat-Európa:

Leőwey Klára Gimnázium földrajztanárának utazásai (17. ábra)

PTE GYÁIG Deák Ferenc Általános Iskolája földrajztanárának utazásai (22. ábra)

Balkán térség és Nyugat-Európa:

PTE Babits Mihály Gyakorló Gimnázium földrajztanárának utazásai (20. ábra)

PTE GYÁIG 1. Számú Általános Iskolája földrajztanárának utazásai (21. ábra)

Szomszédos országok:

Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium földrajztanárának utazásai (18. ábra)

Utazásokat tekintve egészen változatos úticélok találhatók a különböző szaktanároknál. Az utazások mennyiségét tekintve is egészen különbözőek az interjúalanyok (23. ábra: Földrajztanárok által meglátogatott országok száma (db)). A legtöbb országba járt földrajztanár (31 ország) a kutatásomban jelenleg a Pécsi Apáczai Csere János Általános Iskola, Gimnázium, Kollégium, Alapfokú Művészeti Iskola (gimnáziuma), míg a legkevesebb (8 ország) a Miroslav Krleža Horvát Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Kollégium intézményében tanít. Az utazások fajtáját is vizsgáltam, magán-, vagy hivatalos keretek között utazott a földrajztanár az általa említett országokba (24. ábra: Földrajztanárok utazásainak száma utazás típusa alapján (db)). Az adatokból kiderül, hogy az utazások döntő többsége magán utazás volt, tehát a finanszírozást a szaktanárok oldották meg. Emellett sok esetben számottevő a hivatalos keretek között lebonyolított utazások száma is. Minden interjúalany felhívta a figyelmemet a kedvenc területére/országára, ahova mindenki (kivétel nélkül) saját költségen utazott.

5.1.3. Tanári tipológia

A kutatás folyamán nyert adatok alapján 3 kategóriába tudtam besorolni a földrajztanárokat, tipizálást végeztem. A kategóriákat a felkeresett országok száma, az alkalmazott oktatási módszerek, a diákok órán mutatott érdeklődése, a tanárok által felsorolt problémák mennyisége

és minősége, illetve a tanári javaslatok alapján alkottam. A kategóriák megnevezésére a 'Sokat utazó', az 'Utazó' és a 'Kevésbé utazó' kifejezéseket használtam. A kategóriák a következők:

Első kategória a 'Sokat utazók'. Ebbe a kategóriába azok kerültek, akik 20 országnál többet látogattak meg. Ez összesen 4 főt jelent. Az általuk használt oktatási módszerek színes tárháza tárul elénk, méghozzá a vizualizáció és élményalapú tanulás, differenciált oktatás, projektalapú tanulás, kooperatív tanulás, páros tanulás és a vita. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy négyen sorolták fel óra munkaként a saját élmények elmesélését, saját élmények képi bemutatását, aktuális tananyagnál való saját képi szemléltetést és a projektmunkát, hárman mondták a csoportmunkát és a páros munkát, illetve ketten mondták vitát és a páros munkát, amit szeretnek rendszeresen alkalmazni. Tehát összesen 8 munkaforma jelenik meg az általuk tartott órákon. Ebbe a kategóriába tartozó tanárok esetében a diákok érdeklődése magas fokú aktivitásban és érdeklődésben, aktív kérdésfeltevésben mutatkozik meg. Problémaként csupán a kevés óraszámot említették mind a négyen. Végül a javaslataik alapján a következőt tanácsolták mind a négyen kollégáik számára: Építsük be a személyes utazásainkat is a tanórába, mivel ez magas fokon felkelti a diákok érdeklődését és sokkal több lesz a tárgyi tudás ezáltal.

Második kategória az 'Utazók' nevet viseli. Ebbe a kategóriába azok kerültek, akik 10 és 20 közötti országot látogattak meg, ami 3 főt jelent. Ők már mennyiségileg kevesebb munkaformát alkalmaznak a tanóráikon, de számuk még így is magasabb. Előnyben részesített oktatási módszereik az élményalapú tanulás, a páros munka, a vitaközpontú oktatás, a több tanári magyarázat és a kooperatív tanulás. Ez azt jelenti, hogy hárman használják szívesen a saját élmények elmesélését röviden, a páros munkát, megbeszélést vitán keresztül, ketten a frontális oktatást és végül egy fő említette a csoportmunkát kedvelt munkaformaként. Ebben a kategóriában a diákok érdeklődése már mérsékeltebb, ámbar itt is magas mértékben jelen van, és esetükben a diákok saját élményeinek elmesélésével igyekeznek ezt fenntartani. Problémaként ők már többet soroltak fel, mégpedig a kevés óraszámot, a magas létszámot, a gyakorlati oktatás hiányát és az anyagi támogatás hiányát az utazásokhoz és felszerelésekhez. Javaslatozt a többi kollégájuk részére többet is tettek: Legyen az oktatás gyakorlatiasabb!, A turizmust meg kell jeleníteni az oktatásban!.

Végül a harmadik kategória a 'Kevésbé utazó' nevet viseli. Ez a kategória a 10 felkeresett ország alatti számot jelenti. Ebbe a kategóriába mindössze egy interjúalany tartozik. Ebben a kategóriában már jóval kevesebb az alkalmazott oktatási módszer és munkaforma. Az általa említett kedvelt oktatási módszerek a tanári magyarázat, a multimédiás tanulás és a kooperatív tanulás. A gyakorlatban javarészt a frontális oktatást preferálja, a videó és képi

szemléltetést (nem saját forrásokkal), és a csoportmunkát. A diákokat alacsony fokú érdeklődés jellemzi, többségében nem kedvelik a földrajzot, így nem érdeklődnek iránta. Problémaként számos dolgot említett az interjú folyamán, mint például a turizmus hiányát az oktatásból, a kevés óraszámot, az anyagi támogatás hiányát és a diákok érdeklődésének hiányát. Mennyiségileg és minőségileg is ebben a kategóriában szerepel a legtöbb probléma. A kollégáknak tett javaslatok a következők voltak: Saját élmények nem a diákokra tartoznak és nem fontos beépítenünk a turizmust a földrajzoktatásba, hiszen nincs benne a kerettantervbe, így csupán húzzuk az időt!.

5.2. Hipotézisek és főbb kérdések igazolása

Hipotéziseim:

1. A tanárok és a diákok számára bővülő lehetőségek nyílnak az utazási tapasztalatok megszerzésére a hivatalos rendszereken keresztül.

Bizonyítás: Teljes mértékben igazolódott. A Határtalanul program, a cserekapcsolatok, az osztálykirándulások, az Erasmus+, a különböző pályázatok és a magánutazások, azokon résztvevő tanárok és diákok száma is folyamatosan emelkedik a COVID-19 világjárvány óta. Egyedül a 2023-as év létszámbeli visszaesés kivétel ebből, de az is sokszorososa a 2020-as év statisztikáinak. (14. ábra: Utazásban részt vett tanulók száma évekre lebontva). Tökéletesen szemlélteti ezt az eredményt a 4.1.2. A diákok által meglátogatott országok és a 4.1.3. A tanulói léptszámok évekre lebontva című fejezet adatai. Tehát a hipotézis igazolódott, és egyre bővülő lehetőségek nyílnak az utazási tapasztalatok megszerzésére a hivatalos rendszereken keresztül és az utazási kedv is egyre nagyobb az idő múlásával. Természetesen az utóbbi a szaktanárok nyitottságának és befogadó attitűdjeinek is nagy mértékben köszönhető.

2. A földrajztanárok utazási és turisztikai tapasztalatai bővítik a tantárgyi kompetenciákat, és ezek hasznosulnak a pedagógiai munkájukban.

Bizonyítás: Hipotézisem bebizonyosodott, hiszen a fent vázolt interjúk következtetései, a diákok visszaigazolása a tanárok felé és a módszertani különbségek az általam megalkotott tanári típusok közül mindezt alátámasztják. Az 5.1.3. Tanári tipológia című fejezetben részletesen tárgyalom ennek a hipotézisnek az alátámasztását. Markáns különbségek rajzolódtak ki az általam tárgyalt három tanártípus között, a használt oktatásmódszertani munkaformák száma és a diákok által demonstrált szaktárgyhoz való hozzáállás, aktivitás és

érdeklődés tekintetében. Ez a különbség megfigyelhető a tanárok által vázolt problémák száma és minősége, illetve a tanácsolt tanári javaslatok tekintetében is. Az előbb felsoroltak mind összefüggésben vannak a földrajztanár utazásaiból leszűrt saját tapasztalatok és a saját világképének való formálódásával. Kutatásom igazolta, hogy a földrajztanárok utazásainak magas aránya, az ebből adódó nyitott látásmód, a különböző országok megismerése és a gyarapodó turisztikai tapasztalatai bővítik a tantárgyi kompetenciákat, és ezek hasznosulnak a pedagógiai munkájukban is a tanórán használt változatos módszertani munkaformák magas aránya végett.

Főbb kérdéseim:

Hatásos-e az élmény alapú tanítás?

Válasz: Igen, hiszen a diákok érdeklődését a földrajz iránt nagy mértékben felkelti a látott és tapasztalt élmények. Ezt a kutatásom 4.1.4. A Határtalanul program tanári tapasztalatai című részből leszűrt eredmények, az 5.1.1. Diákok utazásainak értékelése és a 5.1.3. Tanári tipológia ('Diákok érdeklődése') című fejezet fejt ki részletesen.

Befolyásolja-e az élmény alapú oktatás a diákok érdeklődését a földrajz iránt?

Válasz: Igen, méghozzá nagy mértékben. Ezt a következtetést a 4.1.4. A Határtalanul program tanári tapasztalatai című fejezetből leszűrt eredmények által lehet megtenni, mivel döntő többségben érdeklődést mutatva, nagyobb aktivitási szinttel térnek haza a diákok egy-egy utazásról, illetve a 5.1.3. Tanári tipológia című fejezet fejt ki, miszerint minél több az utazás száma és ennek köszönhetően nagyobb a tanár nyitottsága és befogadó attitűdje, annál több módszertani munkaforma jelenik meg az órán, ami fenntartja a folyamatos érdeklődést.

Mit láttak a földrajztanárok a nagyvilágból?

Válasz: Teljes mértékben változatos, ezt a 4.2.1 A földrajztanárok által látogatott országok és kedvelt oktatási munkaformák című fejezet adatai mutatják be.

Mit láttak a diákok a nagyvilágból hivatalos kereteken belül?

Válasz: Erre a kérdésre több fejezetben is találunk választ, de leginkább a 4.1.2. A diákok által meglátogatott országok című fejezet adatai mutatják be leginkább. Emellett bemutatja a 4.1.1. A diákok utazási formái, a 4.1.3. A tanulói léptszámok évekre lebontva és a 4.1.4. A Határtalanul program című fejezet is.

Milyen módszereket használnak a földrajztanárok?

Válasz: Erre a kérdésre a 4.2.1. A földrajztanárok által meglátogatott országok és kedvelt oktatási módszereik és az 5.1.4. Tanári tipológia című fejezet adatai adnak választ. Számos módszer megjelenik a földrajz oktatására, amik különböző hatást fejtenek ki a diákok órai aktivitására és érdeklődésük mértékére.

5.3. A kutatás gyakorlati és elméleti jelentősége

A kutatásomban feltérképeztem Baranya vármegye székhelyén fellelhető általános és középiskolákból több különböző oktatási profilú intézmény földrajztanárait és diákjainak egy részét. A célzott mintavétel lehetőséget teremtett a széleskörű látásmód kialakítására és az átfogó összefüggések felállítására. Kutatásomból rengeteg adat derült ki a diákok és a tanárok által meglátogatott célországok listájáról, látogatóinak számáról és hivatalos keretek között történő utazásaikról, a COVID-19 óta történő oktatásturizmus mutatóinak alakulásáról külföldi irányba, a szaktanárok oktatási módszereiről, problémáikról és javaslataikról kollégáik számára. A nyert adatok alapján sikerült létrehoznom a földrajztanárok számára szóló típus besorolási szempontsört, egy tanári tipológiát. Ez irányadóként szolgálhat a már pályán lévő és a jövőben pályára lépő földrajztanárok számára. Módszertani javaslatokat tudtam tenni a földrajztanárok és hallgatók számára a kutatásaim eredményei alapján. Továbbá a kutatásommal célom, hogy felhívjam a figyelmet a turizmus földrajzoktatásba való bekapcsolásának fontosságára, a külföldi utazások ösztönzésére és a külföldi tapasztalatszerzésre, az élményalapú tanítás fontosságára, és a változatos szakmódszertan alkalmazására.

5.4. Oktatásmódszertani javaslatok az eredmények alapján

A kutatásom kiterjedt a használt és kedvelt oktatási módszerekre, munkaformákra is. Az interjúztatás alatt nyert adatok és az 5.1.3. Tanári tipológia, és az 5.2. Hipotézisek és főbb kérdések igazolása című fejezetek alapján kimutatható, hogy minél több a használt munkaforma a tanórákon, annál nagyobb a diákok érdeklődése a földrajz iránt. Természetesen ehhez nyitott látásmód és magas fokú befogadóképesség kell mind a tanárok, mind pedig a diákok részéről. Az érdeklődés fenntartása minden esetben a földrajztanár feladata, így a következő javaslatokkal kívánom segíteni a földrajztanári pályára készülő hallgatótársaimat, illetve a már oktató szaktanárokat:

Legyünk nyitottak a világra, próbáljunk minden lehetőséget megragadni az utazásokra, hiszen az ott szerzett tudást és élményeket senki sem fogja tőlünk elvenni, nem beszélve arról, hogy remek forrásokat tud szolgáltatni a földrajz oktatására!

Merjünk saját forrásokat bevinni a tanórára, hiszen ez a diákok felé nyitottságot sugall, ezáltal ők is így fognak hozzáállni a földrajzhoz és a személyünkhöz!

Az új dolgok kipróbálása jelenjen meg az oktatásban is, merjünk fejlődni, alkotni és próbáljuk teljes odaadással átadni a tudásunkat a diákjainknak!

Használjunk minél több módszert az órán és tartsunk lépést a világ fejlődésével!

6.Irodalomjegyzék

Szakirodalom:

Cséfalvay, Zoltán 1990: Térképek a fejünkben. Budapest: Akadémiai Kiadó

Kitchin, Rob – Scot,t Freundsuh (szerk.) 2000: Cognitive Mapping: Past, Present and Future
London, New York: Routledge

László, Ervin – Ignazio, Masulli – Robert, Artigiani – Csányi, Vilmos (ed.) 1993: The Evolution
of Cognitive Maps: New Paradigms for the 21st Century. New York: Gordon and Breach

Michalkó, Gábor – Rátz, Tamara – Keszegh, Réka 2016: A határokon átvélő tanulmányi
kirándulások szerepe a nemzetépítésben: a Határtalanul! program társadalomföldrajzi
vizsgálata. KISEBBSÉGKUTATÁS 25 : 2 pp. 36-58. , 23 p.

Farsang, Andrea – Csíkos, Csaba – Pál, Viktor – Teperics, Károly – Kádár, Anett 2022: Steps
towards modern geography in Hungary: results of development of problem-oriented
educational instruments.In: 8th International Scientific Conference Geobalcanica 2022:
Proceedings Skopje, Macedónia : Geobalcanica Society (2022) pp. 421-430., 10 p.

Schlachter, Gabriella - Teperics, Károly 2022: A földrajztanárok által alkalmazott módszerek
egy online vizsgálat tükrében. MODERN GEOGRÁFIA 17 : 1 pp. 57-71. 15 p.

Internetes források:

<http://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/47-tanulasi-tanitasi-technikak-a-foldrajztanitasban>

<https://geogo.elte.hu/segedanyagok/tankonyvek/50-tevekenykedteto-modszerek-a-foldrajztanitasban>

https://www.jos.hu/down/9011/00_Ped.pdf

<https://mindthegraph.com/blog/hu/felstrukturalt-interjuk-a-minosegi-kutatasban/>

7.Köszönetnyilvánítás

Köszönöm témavezetőmnek, Dr. habil Szabó Géza egyetemi docensnek szakmai támogatását, amellyel ez a kutatás és dolgozat elkészülhetett.

Köszönöm minden felkeresett intézmény vezetőjének az engedélyt, ami lehetővé tette a kutatásom létrejöttét.

Köszönöm minden interjúalanyomnak az együttműködést és az információkat, amik kutatásom alapját képezték.

8.Mellékletek

1. Melléklet

Tanári mélyinterjú kérdéssor

Általános kérdések a tanárról és tanítási tapasztalatairól:

1. Milyen szakon területen végzett?
2. Mióta tanít földrajzt?
3. Milyen szinten tanítja a földrajzt (általános iskola, középiskola)?
4. Hány diákot tanít átlagosan egy évben?
 - Mennyire változik ez az évek során?
 - Hogyan érzi, hogy a diákok száma befolyásolja a tanítási módszereit?
 - Milyen arányban vannak közöttük különböző érdeklődésű diákok?
 - Hogyan segíti a diákokat, ha túlságosan sokan vannak az osztályban?

Kérdések a tanítási módszerekről:

5. Milyen tanítási módszereket alkalmaz a földrajz oktatásában?
6. Milyen kihívásokkal néz szembe a földrajz oktatásában?
7. Mennyire tartja fontosnak a személyes tapasztalatok megosztását a diákokkal?
8. Hogyan integrálja az utazási élményeit a tananyagba?
9. Milyen visszajelzéseket kapott a diákoktól a tanórákon használt utazási élményekről?

Kérdések a személyes utazási tapasztalatokról:

10. Mely országokban járt élete folyamán?
11. Hol járt diplomaszerezése előtt, aztán azt követően? A legutóbbi útjai?
 - Milyen szempontok szerint választja ki az utazásait?
 - Melyik volt a legmeghatározóbb utazása, és miért?
 - Milyen hatással voltak ezek az utazások a világképére?
 - Hogyan befolyásolják az utazási tapasztalatok a tanórák tematikáját?
12. Mi motiválta az utazásait?
 - Mennyire fontos Önnek a kulturális tapasztalat?
 - Volt-e olyan különleges esemény, ami inspirálta az utazásait?
 - Milyen szerepet játszik az utazás a személyes fejlődésében?

- Hogyan választja ki az úticélokát: tanulmányi, szabadidős vagy egyéb szempontok alapján?
13. Milyen élményeket hozott haza az utazásaiból, amelyek kapcsolódnak a földrajzhoz?
- Van-e konkrét eset, ami különösen tanulságos volt?
 - Hogyan használta fel ezeket az élményeket a tanórákon?
 - Mennyire változott a diákok érdeklődése az élmények hatására? Miként érzékelte ezt?
 - Milyen érzelmi hatásokkal járt az utazás?
14. Hogyan befolyásolták ezek az élmények a földrajzórák előadását?
- Hogyan integrálja a tapasztalatokat a tananyagba?
 - Milyen konkrét változtatásokat vezetett be az órákon?
 - Hogyan reagálnak a diákok a megosztott élményekre?
 - Mennyire érzékelhető a diákok motivációjának növekedése?
15. Mesélne egy konkrét esetről, amikor egy utazás során szerzett tapasztalatot a tanórákon is felhasználta?

Kérdések a Határtalanul programról:

16. Részt vett a Határtalanul programban? Hol volt, milyen létszámmal és milyen programmal, mikor?
- Milyen volt az élménye a program során?
 - Milyen előnyöket tapasztalt a program keretében?
 - Mennyire tartja fontosnak a programot a diákok fejlődése szempontjából?
 - Van-e konkrét esemény a programban, ami különösen emlékezetes volt?
17. Melyik országba utazott a program keretében?
- Miért éppen ezt az országot választotta?
 - Milyen tapasztalatokat szerzett az ország kultúrájáról?
 - Hogyan viszonyul a diákok előzetes tudásához az adott országról?
 - Milyen különbségeket észlelt a program során tapasztalt ország és Magyarország között?
18. Milyen tapasztalatokat szerzett a program során? (Hasonló tartalmú kérdések különböző módon feltéve!)
- Hogyan befolyásolta ez a tapasztalat a későbbi tanítását?
 - Milyen készségeket fejlesztett a program során?
 - Hogyan használta fel ezeket a tapasztalatokat a diákok tanításában?

- Mennyire volt ez a program hasznos az Ön fejlődése szempontjából?
19. Hogyan érzi, hogy ez a program befolyásolta a diákok földrajzi tudását?
20. Milyen különbségeket tapasztal a Határtalanul programban részt vett és nem részt vett diákok tudása között?
- Milyen konkrét ismeretekre gondol?
 - Hogyan látja, hogy a program hatása tartós?
 - Mennyire észlelhető a különbség a diákok aktivitásában?
 - Milyen módszerekkel méri a tudásbeli különbségeket?
21. Milyen módszerekkel segíti a diákokat, hogy a program során szerzett tudásukat beépítsék a tanulmányaikba?
- Milyen feladatokat ad a diákoknak az utazás után?
 - Hogyan ösztönzi a diákokat a tapasztalataik megosztására?
 - Mennyire aktívan használják a diákok a program tapasztalatait a tanórákon?
 - Milyen eszközöket alkalmaz a tudás beépítésének segítésére?

Kérdések a diákokkal való kapcsolatokról:

22. Hogyan mérheti fel a diákok érdeklődését a földrajz iránt?
23. Mennyire aktívan kérdezik a diákok az utazási élményeiről?
24. Milyen kérdéseket szoktak feltenni a diákok a különböző országokról?
- Mennyire érdeklik őket a földrajzi jelenségek?
 - Van-e olyan kérdés, ami különösen gyakori?
 - Hogyan látja a diákok tudásának fejlődését az ilyen kérdések alapján?
 - Mennyire aktívan keresnek információt az utazásokról a tanórák után?
25. Hogyan ösztönzi a diákokat arra, hogy saját utazási élményeiket osszák meg?

Záró kérdések:

26. Milyen jövőbeli tervei vannak a földrajz oktatásában?
27. Hogyan látja a turizmus és a földrajzoktatás kapcsolatát a jövőben?
28. Mennyire tartja fontosnak a külföldi tapasztalatokat a jövő generációjának oktatásában?
29. Milyen egyéb programokat ismer, amelyek hasonló célokat szolgálnak?
30. Mit javasolna más tanároknak a külföldi tapasztalatok tanórákba való integrálásához?
31. Van bármi, amit még szeretne hozzátenni a beszélgetésünkhöz?

2.Melléklet

Takács Gábor Árpád

Pécsi Tudományegyetem

Földrajz – Történelem és állampolgársági ismeretek szakos tanár hallgató

Saját eredmények – OTDK dolgozat tételek összefoglalója

1. Megoldott tudományos kérdések

A kutatás során a diákok földrajzi ismereteinek és a tanárok utazási tapasztalatainak összefüggéseit vizsgáltam. Fő célom annak feltárása volt, hogy az utazási élmények miként járulnak hozzá a földrajz tanításának hatékonyságához, különös tekintettel a Határtalanul program és más hivatalos utazási rendszerek hatásaira. A tanári utazások pedagógiai hasznosulásának modellezése is fontos részét képezte a munkának.

2. Alkalmazott módszerek

Félig strukturált interjúk: A módszer rugalmasságának köszönhetően a tanárok személyes élményeit és módszertani alkalmazásait részletesen feltérképeztem.

Adatgyűjtés hivatalos forrásokból: Iskolai archívumokat és honlapokat elemeztem, hogy pontos adatokat nyerjek a külföldi utazásokról.

Térképes megjelenítés: A tanárok és diákok által meglátogatott helyszínek vizualizációjára saját térképeket készítettem.

3. Eredmények

- A külföldi utazásokon résztvevő diákok érzékelhetően nagyobb földrajzi ismerettel rendelkeztek, mint az utazásokon nem részt vevők.
- A tanárok személyes utazásai során szerzett élmények jelentősen bővítették a tantárgyi kompetenciáikat és befolyásolták oktatási módszereik gazdagodását, különösen a vizualitás és az élményalapú tanítás terén.
- Az iskolák által szervezett külföldi utak lehetőségeinek kihasználása 2020 és 2024 között folyamatosan növekedett, különösen a COVID-19 utáni időszakban.

Ezek az eredmények egyértelműen megkülönböztethetők az irodalmi forrásokban megjelölt eredményektől és más kutatók munkájától. A dolgozatomban minden felhasznált adatot és módszert hivatkozásokkal tüntettem fel, hogy az egyértelműen elválasztható legyen saját eredményeimtől.